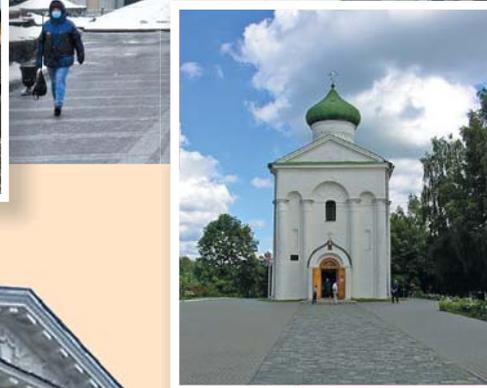

Спадчына Айчыны — клопат кожнага

*Учора завяршыў дзвюхдзённую работу
VI Усебеларускі народны сход*

У прынятай дэлегатамі рэзалюцыі, у прыватнасці, прагучаў наступны пасыл: спрыяць “...найбольш поўнаму творчаму раскрыццю патэнцыялу моладзі; распрацоўцы праграмы патрыятычнага выхавання насельніцтва, замацаванню ў грамадстве традыцыйных духоўна-маральных каштоўнасцяў і ўстановак беларускага народа”.

*Працяг тэмы
на ст. 2 — 3*

Ёсць пытанне!

**МІНІМУМ —
ПРОСТА ЗАХАВАЦЬ**

Архітэктар-рэстаўратар Раман Забэла не раз сутыкаўся з сітуацыяй, калі старыя роспісы ці ляпніна становяцца ахвярамі “еўрарамонтаў”. Грунтоўная гутарка з майстрам пра тое, што трэба рабіць, каб рэстаўрацыя не азначала для іх прысуду...

ст. 6

Суботнія сустрэчы

**КАХАННЕ
ЯК МЭЙНСТРЫМ**

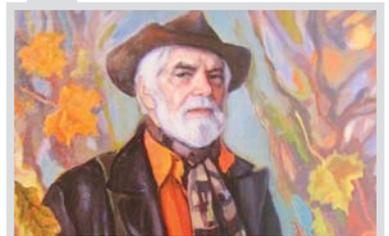

Заўтра, у Дзень закаханых, маладыя оперныя салісты Марта Данусевіч і Тарас Прысяжнюк запрашаюць у Вялікі тэатр Беларусі на сваю творчую вечарыну Mainstream.Love. Спевакі не толькі працуюць разам, але і складаюць шчасліваю сямейную пару.

ст. 7

Творца пра творцу

**ДОБРЫ ВЯШЧУН
З ІМЕМ ПЕРАМОЖЦЫ**

15 лютага славутаму графіку і жывапісцу, народнаму мастаку Беларусі Георгію Паплаўскаму споўнілася 90 гадоў... Трапляючы ў магічную прастору яго выяўленчай культуры, адчуваеш невымоўны эфект спыненага дзівоснага імгнення...

ст. 14, 16

Адзінства! Развіццё! Незалежнасць!

Фота: president.gov.by

Захаваць культурны код нацыі

Праца прэс-цэнтр. Фота БЕЛТА

(Заканчэнне. Пачатак на старонцы 1)

На сваіх старонках “Культура” пастаянна піша пра захаванне нацыянальнай гісторыка-культурнай спадчыны нашай Беларусі — прыгожай непаўторнай краіны, багатай на традыцыі і таленты.

Літаральна за некалькі дзён да VI Усебеларускага народнага сходу ўрад Беларусі прэзентаваў дзяржаўную праграму “Культура Беларусі” на 2021 — 2025 гады. На мінулыя тыдні “К” акцэнтавала ўвагу на асноўных раздзелах гэтай праграмы, сэнс якой палігача на падтрымку і развіццё нашай роднай беларускай культуры.

Задача гэта застаецца адной з галоўных задач дзяржаўнай палітыкі ў сацыяльнай сферы і на бліжэйшую будучыню, а безумоўнае захаванне

нацыянальнай гісторыка-культурнай спадчыны, стварэнне ўмоў для творчасці і папулярызавання беларускай культуры — яе асноўнымі прыярытэтам.

Пра тое, што дзяржава гатова падтрымаць таленты, якія стануць светачамі і захавальнікамі культурнага кода беларусаў гаварыў і кіраўнік дзяржавы Аляксандр Лукашэнка, выступаючы з дакладам на VI Усебеларускім народным сходзе.

Як вядома, на разгляд удзельнікаў форуму, які праходзіў на працягу двух дзён, былі вынесеныя Асноўныя палажэнні праграмы сацыяльна-эканамічнага развіцця Беларусі на 2021 — 2025 гады. Цягам абмеркавання Праграмы акцэнтная ўвага была нададзена таксама і пытанням падтрымкі і далейшага развіцця нацыянальнага гонару беларусаў — яго непаўторнай культуры.

У сваім дакладзе Аляксандр Лукашэнка адзначыў, што новыя пакаленні беларусаў павінны памятаць і ведаць свае духоўныя і культурныя вытокі, бо існуе рызыка “страціць ідэнтычнасць, упусціць у сваё жыццё не ўласцівыя нашаму менталітэту мадэлі”.

“Свае стандарты паводзінаў, маральныя прынцыпы з пакалення ў пакаленне мы чэрпаем з творчасці вялікіх пісьменнікаў, рэжысёраў, архідэкараў. Тых, хто для сваіх пакаленняў, кажучы сучаснай мовай, былі лідарамі меркаванняў. І задача — зрабіць так, каб нашы дзеці і ўнукі сталі захавальнікамі культурнага кода нацыі. Нам жыццёва неабходныя сучасныя Коласы, Купалы, Караткевічы, Шагалы, Пташукі. Не проста куліры і светачы. Дзяржава чакае і гатова ўсяляк падтрымаць такія таленты”, — падкрэсліў Аляксандр Лукашэнка.

“Трэба будзе сур’ёзна ўкласціся ў захаванне гісторыка-культурнай спадчыны. Неабходна завяршыць стварэнне музейнага квартала Нацыянальнага мастацкага музея ў Мінску. І ў бліжэйшы час — рэканструкцыю і рэстаўрацыю Спас-Праабражэнскай царквы ў Полацку, палаца-паркавага ансамбля ў вёсцы Жылічы Магілёўскай вобласці, Крэўскага замка ў Гродзскай вобласці і іншых жамчужын, якія вартыя таго, каб пра іх ведалі ў ўсім свеце”, — адзначыў Кіраўнік дзяржавы.

K

Вернісаж на Пляцы Здзяйсненняў

Як візуалізавалася на форуме тое, чым беларусы ганарацца

..На пляцоўках фае другога паверха Палаца Рэспублікі віравала ажыўленая людская плынь. Дэлегаты і запрошаныя на Усебеларускі народны сход госці, што прыехалі ў сталіцу з усіх рэгіёнаў Беларусі, зацікаўлена знаёміліся з экспанатамі імправізаванага выставачнага комплексу, які прэзентаваў сваю работу пад красамоўнай назвай “Разам — у будучыню”.

Працавалі над маштабным канцэптэуальным напуўненнем выставачнай пляцоўкі шматлікія міністэрствы, ведамствы і ўстановаў краіны, якія прадстаўляюць галіны прамысловасці і аховы здароўя, навукі і культуры, інфармацыі і адукацыі, сельскай гаспадаркі, спорту і турызму. Сярод арганізатараў — і тыя установы, якія носяць у сваім найменні ганаровае азначэнне “нацыянальны”: Нацыянальны гістарычны і Нацыянальны мастацкі музеі, Нацыянальная бібліятэка і Нацыянальная акадэмія навук...

Выстаўка ўвабрала ў сябе тры грунтоўныя раздзелы — “Спадчына Айчыны”, “Дасягненні суверэннай Беларусі” і “Будучыня — за намі”. Атмасфера непрыхаванай цікавасці панавала прынамсі вакол экспанатаў, што прэзентаваліся ў цэнтральнай частцы фае.

Падчас знаёмства з выставай. Фота БЕЛТА

НЕПАХІСНЫ ПАДМУРАК

У аснову ўвасаблення раздзела “Спадчына Айчыны” была пакладзена ідэя дэманстрацыі аб’ектаў матэрыяльнай і нематэрыяльнай культурнай спадчыны, узноўленай за гады незалежнасці Рэспублікі Беларусь. І як тут, да прыкладу, не наразіцца сцішанай зачараванасці, калі дакранаешся позіркамі і думкамі да ўнікальнага факсімільнага выдання — пяцісотгадовага даўняўна Бібліі Францыска Скарыны, якая маўкліва-горда абвешчана прысутным аб сваім высокім статусе ў свеце. Дэлегаты пачыталі і іншыя старажытныя друкаваныя экзэмпляры беларускіх кніг, ды нават кнігу інтэрактыўную, што прадстаўляла ўжо зусім іншае, трэцяе тысячгагоддзе. У ліку экспанатаў — Тураўскі крыж, факсімільнае рукапіснае Служба Евангелія, а таксама і ўзноўленыя сёння ў копіях слупкія паясы, выявы Гальшан-

скага і Крэўскага замкаў праз акулярны віртуальны рэальнасці, відэаролікі на плазменным экране, прысвечаныя іншым адроджаным да жыцця велічным замкам Беларусі... Багацце гісторыка-культурнай спадчыны Бацькаўшчыны, што наўпрост ажывала перад вачамі, папаўняла праз гаджэты яшчэ і інтэрактыўна калекцыя “Ажыўшыя палотны”. Пры дапамозе планшэта можна было разглядзець літаральна кожны мазок на карцінах знакамітых беларускіх твораў з фондаў Нацыянальнага мастацкага музея.

Так, на выставе старажытнасць і сучаснасць, віртуальнасць і рэальнасць у прасторы Палаца Рэспублікі пераплаліся ў адзіным дзействе.

ДАТЫЧНАЕ КОЖНАГА З НАС

На вернісажы зайяўляла пра сябе і музыка. Маладыя выканаўцы ігралі на музычных інструментах

беларускай вытворчасці, а ўзоры пымбалаў, піяніна, баянаў, домраў стаялі на под’юмах непаладэк. Увагу прысутных вабілі не толькі артысты ў старажытных нацыянальных касцюмах і розных вобнах, з якімі магі сфатаграфаваліся госці, але і легпрамаўска калекцыя ільнянога адзення, што шыкоўна выглядала на манекенах. Раздзел “Дасягненні суверэннай Беларусі”, пра які зараз мы гадваем, прэзентаваў ачынную прамысловасць, у прыватнасці, мадэлі электрагнію і аўтамабіляў, трактароў і камунальнай тэхнікі, што ўведзены ў вытворчасць за гады Незалежнасці. Аграпрамысловы комплекс быў прадстаўлены разнастайнымі гатункамі раслін беларускай селекцыі, садавінай і гароднінай, узорами люксавых марак прадуктаў харчавання ды іншай смакаванай ды тут шчыра не падзякаваць нашым сельчанам-карміцям, якія

КУЛЬТУРА ШТОГТЫШЭВА ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНАЯ, ДЛЯ ДАСТУГУ (КУЛЬТУРА, МАСТАЦТВА) Выдавецтва з катрынічна 1991 году

Заснавальнік — Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь. Рэгістрацыйнае пасведчэнне № 637, выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Галоўны рэдактар — КРЫВАНОС Аляксандр Паўлавіч; **намеснік галоўнага рэдактара** — Юрый КАРПЕНКА; **адказны сакратар** — Таццяна ПАШЫНКА; **рэдактар аддзела:** Юген РАТІН; **аглядальнік рэдакцыі:** Эміль ЮРКЕВІЧ, Надзея ВУНІЦЬВІЧ; **Назва Кудзіка, Антон РУДІК, Ілья СВІРЫН, Юрый ЧАРЫКЕВІЧ; спецыяльны карэспандэнт:** Пётр ВАСІЛЕВІЧ; **мастацкі рэдактар** — Наталія ОВАД.

Сайт: www.kimpres.by; E-mail: kultura@tut.by. Адрас рэдакцыі: 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, ч. 4, 4-ы паверх. Тэлефоны: (017) 286 07 97, (017) 334 57 23. Тэлефон-факс: (017) 334 57 41. Рэкламны адрас: тэл. (017) 286 07 97, 334 57 41. Выдавец — Рэдакцыйна-выдавчэцкая ўстанова “КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА”.

Дырэктар — СЛАБОДЗІН Ірына Аляксееўна; **першы намеснік дырэктара** — КРУШЫНСКАЯ Людміла Аляксееўна. Прыёмная: (017) 334 57 41.

220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, Частэрты паверх. Бухгалтэрыя: (017) 334 57 35. **Аўтары доніскаў наведвальцоў прэзвішча, поўнасна імя і імя на бацьку, пашпартныя звесткі (нумар пашпарта, дату выданні, кім і калі выдадзены пашпарт, асабісты нумар), асноўныя месца працы, зваротны адрас:** Аўтарскія рукапісы не рэдакцыйныя і не вяртаюцца. Меркаванні аўтара могуць не адпавядаць пункту гледжання рэдакцыі. Аўтары нясуць адказнасць за дакладнасць матэрыялаў. *Матэрыял на правах рэкламы.

© “Культура”, 2021. Наклад 2918. Індэкс 63875, 638752. Рознічны кошт — па дамове ўстанова. Падыскана ў друку 12.02.2021 у 19.30. Замова 369.

Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства “Выдавецтва “Беларускі Дом друку”. 220013, г. Мінск, праспект Незалежнасці, 79/1. ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004.

Па пытаннях размяшчэння рэкламы ў газеце “Культура” звяртайцеся па тэлефоне + 375 17 286 07 97 і па тэлефоне/факсе +375 17 334 57 41, альбо пішыце на электронны адрас [kultura@tut.by!](mailto:kultura@tut.by)

даюць чалавеку “хлеб штодзённы”!

Вядома ж, у гэтыя два дні працы выставы нельга было не засяродзіць сваёй увагі на экспазіцыі, якая таксама наўпрост датычная кожнага з нас. Бадай такі пільны інтарэс грамадства да галіны аховы здароўя ў апошні час як ніколі актуальны ў тым ліку з-за пандэмічнай сітуацыі на зямным шары. І толькі найноўшыя распрацоўкі ў айчынай медыцыне ва ўсіх яе шматгранных аспектах, з якімі знаёмлілі прысутных экспанаты падраздзела “Ахова здароўя”, даюць нам спадзеў на тое, што беларускія медыкі годна “трымаюць удар” розных нездаровых для арганізма наступстваў...

На чым яшчэ рабіла акцэнт экспазіцыя раздзела “Дасягненні суверэннай Беларусі”? Пабачыўшы артыста ў касцюме легендарнага і абаяльнага Лесіка ў акружэнні шматлікіх цікаўных, разумееш, што побач размешчаны павільён “Спорт”. Ну а там — узоры формы нацыянальнай зборнай Беларусі на II Еўрапейскіх гульнях, якія адбываліся ў нашай краіне, адтуль жа і факел да эстафеты “Полямя міра”, узнагароды і кубкі беларускіх спартсменаў з іншых міжнародных спаборніцтваў.

І вось на адной з плазменных панэляў (трэба сказаць, што кожная вышэйназваная галіна пракручвала свой прэзентацыйны відэаролік) ідзе расповед пра культуру і сродкі масавай інфармацыі Рэспублікі Беларусь, якія і асвятляюць штодзённы напружаны рытм соцыума ў яго праблемах і здзяйсненнях, планах і перспектывах на будучыню.

А “ДРЭВА ЖЫЦЦЯ” ЗЕЛЯНЕЕ!

Тут мы акурат і прыйдзем да раздзела “Будучыня — за намі!”. Зразу-мела, што без адукацыі і навукі “дрэва жыцця” не зазелене. Назавем толькі некаторыя наватарскія распрацоўкі, якія прадставілі беларускія вучоныя ў сваёй экспазіцыі, але маштаб палёту іх думкі можна ўявіць проста па гэтым няпоўным пераліку экспанатаў: макет беларускай антарктычнай станцыі “Гара Вячэрняя”, комплекс беспілотных лятальных апаратаў, суперкамп’ютар, мадэль электрычнага транспарту... А інтэлектуальныя здольнасці і творчыя амбіцыі маладога пакалення суайчынінаў у гэтым раздзеле пралюстравалі лепшыя практыкі Рэспубліканскага конкурсу “100 ідэй для Беларусі”.

Ацэньваючы перспектывы

Пры дапамозе Дзяржаўнага рэестра

Раман МАТУЛЬСКИ, генеральны дырэктар Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі: “На наступнае пяцігоддзе запланаваны работы па стварэнні Дзяржаўнага рэестра кніжных помнікаў”

У дакладзе Прэзідэнта значная ўвага была наддзена развіццю сацыяльнай сферы, і асабліва пытанням захавання гісторыка-культурнай спадчыны нашай краіны. Беларусь валодае велізарнымі культурнымі багац-

цямі, на працягу апошніх гадоў былі набытыя і ўзноўленыя факсімільным шляхам шматлікія помнікі кніжнай культуры, у тым ліку спадчына Францыска Скарыны і славетная Брэсцкая Біблія. Дзякуючы падтрымцы Фонду Прэзідэнта, бібліятэкай прыданы шэраг рэдкіх выданняў. На наступнае пяцігоддзе ў адпаведнасці з Праграмай сацыяльна-эканамічнага развіцця запланаваны працяг работы па стварэнні Дзяржаўнага

рэестра кніжных помнікаў, што дазволіць сістэматызаваць звесткі аб самых знакавых выданнях і арганізаваць захады па іх папулярызацыі і ўвядзенні ў шырокі ўжытак як у Беларусі, так і за межамі краіны. Нам ёсць што захоўваць і ёсць чым ганарыцца.

Музейнаму кварталу быць!

Сяргей ВЕЧАР, намеснік генеральнага дырэктара Нацыянальнага мастацкага музея на фондавай рабоце і рэстаўрацыі: “Спаздаемся, што работы па ўвядзенні музейнага квартала ў жыццё будуць завершаныя як найхутчэй”

Перспектывы далейшага развіцця нашага музея наўпрост звязаныя з тымі рэканструкцыйнымі і стварэннем музейнага квартала, які цяпер адбываюцца. Будынак

музея даўно вымагае такіх захадаў, і калі будучы здарэння чарговыя пускавыя комплексы, гэта створыць значна больш

магчымасцяў для самых розных накірункаў музейнай дзейнасці. Так, у адным з карпусоў два паверхі займае рэстаўрацыйная служба музея, найбуйнейшая ў нашай краіне. Мы ўсцешаныя, што гэтым будаўніцтвам нададзена асабліва ўвага і на Усебеларускім народным сходзе, што прагучала і ў дакладзе Кіраўніка дзяржавы. Спаздаемся, што гэтыя работы па ўвядзенні музейнага квартала ў жыццё будуць завершаныя як найхутчэй.

Калі вярстаўся гэты нумар, на адрас рэдакцыі газеты “Культура” прыйшоў электронны ліст ад настаўніка адной з Лідскіх школ. Гэтым жа часам на VI Усебеларускім сходзе бы-

ла прынята рэзалюцыя, у якой дэлегаты звярнулі ўвагу на стварэнне ўмоў для найбольш поўнага творчага раскрыцця патэнцыялу моладзі і замацаванню ў грамадстве традыцыйных

духоўна-маральных каштоўнасцяў. Такая акцэнтацыя думак на адну і тую ж задачу нам падалася невыпадковай. Таму мы вырашылі надрукаваць гэты ліст на старонках нашай газеты.

Адраджэнне народных рамёстваў — справа важная і цікавая!

Працягваючы знаёмства з гісторыка-культурнай спадчынай Лідскага краю, вучні 8Б класа Сярэдняй школы № 11 г. Ліды наведалі Лідскі раённы Цэнтр рамёстваў і традыцыйнай культуры “Спадчына”.

Дзеці ўжо не раз прысутнічалі ў Цэнтры на занятках, прысвечаных адраджэнню народных рамёстваў. Мінулы раз, на прыканцы восні, іх увазе былі прапанаваны майстар-класы па пераборным пляценні, стварэнні ніткавых паясоў, розных відах ткацтва. Юныя майстры пазнаёмліліся з разнавіднасцамі ткацтва, даведліся, якія раней існавалі

віды рамёстваў. Дзеці даведліся пра гэта не толькі ў тэорыі, але і на практыцы. Кожны меў магчымасць паспрабаваць сябе ў тэхніцы пераборнага ткацтва і стварыць сваімі рукамі ўзор “багачце”, які нашы продкі выкарыстоўвалі пры вырабе пакрываў, ручнікоў, элементаў адзення.

У змовы час вучні 8Б класа наведалі яшчэ адзін

майстар-клас, на гэты раз па кераміцы. Занятак, па меркаванню юных рамеснікаў, стаў самым хваляючым, бо праца з глінай выклікала ў іх як прыемныя ўражанні, так і невялікія расчараванні на пачатку. Майстар-кераміст Алена Свідэрская прапанавала навучэнцам старыя свае вырабы ў жгутавай тэхніцы. Спачатку невялікія парадкі ад настаўніка, і праца закіпела. Кожны стараўся як мог: спачатку юныя керамісты раскачвалі гліну ў тонкія жгуты, далей кожны жгут налепіваўся паверх пер-

Увага да аб’ектаў рэгіёнаў

9 лютага адбылася чарговая апаратная нарада міністра культуры Рэспублікі Беларусь Анатолія Маркевіча з начальнікамі ўпраўленняў і аддзелаў міністэрства. Дзякуючы сродкам відэасувязі, удзел у нарадзе прынялі таксама начальнікі ўпраўленняў культуры абласных выканаўчых камітэтаў.

Антон РУДАК

На нарадзе прагучалі даклады па выніках праверкі ўстаноў культуры Дзяржынскага, Валожынскага і Стаўбцоўскага раёнаў Мінскай вобласці, якая была праведзена рабочай групай міністэрства на мінулым тыдні. Падчас паездкі ў згаданыя раёны былі наведаны дзіцячыя школы мастацтваў, установы дадатковай адукацыі дзяцей і моладзі, бібліятэкі і музеі.

Як паведаміла начальнік упраўлення аховы гісторыка-культурнай спадчыны Наталія Хвір, акрамя гэтага быў праведзены агляд чатырнаццаці аб’ектаў, уключаных у Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцяў, а таксама выяўлены тры немагэрыяльныя правы творчасці, якія могуць прэтэндаваць на ўключэнне ў спіс — гэта майстэрства вырабу драўляных галдзінікаў, кінетэчны тэатр “Балабуха” ў Дзяржынскім раёне ды івянецкая кераміка ў Валожынскім.

Адзначана, што выклікае пэўную занепакоенасць тэхнічны стан аб’екта гісторыка-культурнай каштоўнасці, які знаходзіцца ў Станькаве Дзяржынскага раёна — скарбніцы ў колішняй сям’і шляхецкага роду Чапскіх. Неагатычны будынак другой паловы XIX стагоддзя патрабуе супрацьаварыйных і рэстаўрацыйных работ, таму прынята рашэнне неўзабаве правесці перамовы з іх патэнцыйным інвестарам.

Падчас нарады былі закранутыя і пытанні распрацоўкі крытэрыяў ацэнкі дзейнасці ўстаноў культуры і мастацтва, якія будуць улічвацца пры падвыдзенні вынікаў іх работы з вызначэннем лепшых паказчыкаў сядора рэгіёнаў.

шага. Галоўная ўмова — выковаць пэўныя правільныя лепкі: жгуты павінны шчыльна прылягаць адзін да аднаго. Далей кожны зробіў насыканні на сваім вырабе, змазваючы шлікерам, і прыдаў форму па жаданні.

За гадзіну працы атрымаліся выдатныя кубкі. Але гэта яшчэ не ўсё: вырабы павінны былі праісці працэс сушкі і апальвання ў печы. Толькі праз тыдзень усе змаглі ўбачыць свае керамічныя шэдэўры. Бацькі, калі ўбачылі на фотаздымку працы сваіх дзяцей, адані-

лі, сказаўшы: “Дык, гэта ж сапраўды сервіз!”

Вось такія цікавыя і незвычайныя для сучасных дзяцей заняткі могуць наведваць усе лічане і госці горада. У плане знаёмства з народнымі рамёствамі лідскім школьнікам па-шанцавала, бо ў іх ёсць магчымасць наведаць занятак па адраджэнні шэрагу рамёстваў: кераміцы, вышыванню, саломалляцтву, вышыванню, дрэваапрацоўцы і нават ткацтву.

Наталія АНАШКЕВІЧ, класны кіраўнік 8Б класа СШ № 11 г. Ліды
Фота аўтара

4 лютага ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі адбылася ўрачыстая прэзентацыя Дзяржаўнага рэестра кніжных помнікаў Рэспублікі Беларусь. База дадзеных аб найкаштоўнейшых артэфактах кніжнай спадчыны краіны цяпер даступная ў Сеціве на партале Нацыянальнай бібліятэкі па адрасе kr.nlb.by. Дзякуючы ёй кожны ахвочы можа бліжэй пазнаёміцца з найбольш выдатнымі беларускімі старадрукамі і рукапісамі альбо самастойна паўдзельнічаць у стварэнні іх максімальна поўнага спіса.

Антон РУДАК

Генеральны дырэктар Нацыянальнай бібліятэкі Раман Матульскі падкрэсліў, што ў падначаленай яму ўстанове тэма і іншыя новыя інфармацыйныя рэсурсы прэзентуюць ледзь не штотыдзень, але Дзяржаўны рэестр у іх шэрагу займае надзвычайнае месца — яго акурат можна лічыць галоўным з рэсурсаў такога кшталту, бо ў ім адлюстраваны самыя каштоўныя кнігі, якія захоўваюцца ў нашай краіне.

Нацыянальная бібліятэка з моманту заснавання выдэ рэестр “Нацыянальная бібліяграфія”, які змяшчае ўсе выданні, што выходзяць у свет у Беларусі. Як правіла, у яго штогод трапляюць амаль 99 працэнтаў кніг, якія выйшлі на працягу года, а апошні працэнт выданняў паступова ўключаецца пазней. Гэта надзвычай высокі паказчык, які сведчыць як аб паспяховай рабоце супрацоўнікаў бібліятэкі, так і аб адказным стаўленні беларускіх выдаўцоў, якія супольна прыкладаюць усе намаганні, каб звесці аб кніжнай спадчыне пастаянна збіраліся і аб’ядналіся. Прытым адметна, што бібліятэкам краін-суседзяў у аналагічныя тэрміны ўдаецца сабраць інфармацыю максімум аб палове выданняў. Паступова наспела патрэба і ў рэестры, які ўлічваў бы найбольш каштоўныя кнігі і калекцыі, што захоўваюцца ў Беларусі.

АХОЎНЫ СТАТУС КНІГІ

Паводле Кодэкса аб культуры Рэспублікі Беларусь, кніжнымі помнікамі лічацца рукапісныя кнігі альбо друкаваныя выданні, якім нададзены статус гісторыка-культурнай каштоўнасці, або якія з’яўляюцца рэдкімі ці каштоўнымі дакументамі і маюць адметныя гістарычныя, навуковыя, мастацкія або іншыя вартасці. Задача Дзяржаўнага рэестра кніжных помнікаў Рэспублікі Беларусь — улічыць усе выданні такога кшталту, якія захоўваюцца ў бібліятэках, музеях, архівах, іншых дзяржаўных і прыватных установах. Рэестр мосіць таксама зрабіцца асновай для папаўнення Дзяржаўнага спісу гісторыка-ку-

льтурных каштоўнасцяў. Работа над стварэннем рэестра вялася на працягу дзесяцігоддзяў, а яе заключны этап ахопліваў апошнія чатыры гады. У ходзе гэтай дзейнасці была вырацаваная нарматыўна-метадычная база, што дазволіла вызначыць, якія выданні можна аднесці да ліку кніжных по-

шлі ў Дзяржаўны рэестр кніжных помнікаў. Яна таксама выказала спадзяванне, што работа па нападуненні рэестра будзе спрыяць наданню кніжным помнікам ахоўнага статусу.

ВІРУАЛЬНАЕ ЗЛУЧЭННЕ КНІГАЗБОРАЎ

Кіраўнік рабочай групы па стварэнні рэестра, намеснік генеральнага дырэктара Нацыянальнай бібліятэкі, дырэктар па навуковай рабоце і выдавецкай дзейнасці Аляксандр Суша адзначыў, што ў Беларусі існуюць музейныя ўстановы, у фондах якіх захоўваюцца нават больш кніжных помнікаў,

невялікіх населеных пунктах — у якасці прыкладу можна згадаць Гудзевіцкі дзяржаўны літаратурна-краязнаўчы музей у Мастоўскім раёне Гродзенскай вобласці. Таму ідэя аб’яднання інфармацыі аб беларускіх старадруках на агульнанацыянальным узроўні наспявала даўно.

КРЫТЭРЫІ ЭТЫКІ ДА МЕСЦА ПАХОДЖАННЯ

Практыка захавання кніжных помнікаў на працягу гісторыі называлася істотныя змены ў розныя эпохі. Некалі лічылася, што найлепей забяспечыць ахову кніжнай спадчыны можна толькі цэнтралізавана, сабраўшы ўсе

рактарыятыках, наяўнасці дэфектаў альбо памет і іншых асаблівасцях знешняга выгляду, колішніх уладальнікаў і сучасным фондатрымальніку ды месцы захавання. Такім чынам, прыводзіцца апісанне не выдання наогул, а індывідуальнага асобніка, таму, калі на захаванні ў бібліятэцы маюцца два ці больш экзэмпляраў той ці іншай каштоўнай кнігі, то ў рэестры будучы прыведзены запісы аб кожным з іх як самастойным кніжным помніку.

Таксама у кожным запісе ўтрымліваецца тэкставае апісанне кнігі з інфармацыяй аб прычынах яе ўключэння ў рэестр, і некалькі ілюстрацый, якія

раісны на старонкі асобных выданняў, улічаных у іх складзе.

Трэці ж раздзел рэестра, у сваю чаргу, распівае аб фондазахавальніках, то-бок тых установах, дзе захоўваюцца кніжныя помнікі. Тут ужо створаныя профілі шасці абласных бібліятэк Беларусі, і іх супрацоўнікі могуць прыступіць да работы па ацэнцы заявак на ўключэнне кніжных помнікаў у Дзяржаўны рэестр, атрыманых ад іх уладальнікаў. У выніку на рэгіянальным узроўні можа быць дадзена першая экспертная ацэнка патэнцыйных кандыдатаў на ўключэнне ў рэестр. Будучы створаны экспертныя групы з удзелам прадстаў-

Неабдымны рэсурс правадніка

Як напісаць “біяграфію” кніжнаму помніку

Кніжныя помнікі з фонду Нацыянальнай бібліятэкі.

мнікаў, а таксама было распрацавана праграмае забяспечэнне для стварэння электроннай базы рэестра.

У выніку на дадзены момант рэестр змяшчае інфармацыю больш чым пра тысячу сто кніжных помнікаў. На гэты момант рэсурсы ўключае толькі тры кніжныя помнікі, якія захоўваюцца ў Нацыянальнай бібліятэцы, таму яе стваральнікі запрашаюць да супрацоўніцтва калег з іншых устаноў, каб працягваць нападуненне базы звесткамі аб актуальным стане кніжнай спадчыны Беларусі. Аднай з галоўных задач рэестра мае быць не толькі ўлік кніжных помнікаў, але і забяспечэнне іх аховы і надзейнага захавання, а таксама высвятленне інфармацыі аб месцы знаходжання сёння выданняў такога кшталту за межамі краіны.

Намеснік начальніка ўпраўлення па ахове гісторыка-культурнай спадчыны, начальнік аддзела арганізацыі аховы і ўліку гісторыка-культурных каштоўнасцяў Міністэрства культуры Наталія Лапаціна ўдакладніла, што сёння статус гісторыка-культурнай каштоўнасці маюць каля двух дзясяткаў кніг, якія ўвай-

каштоўныя кнігі ў адным месцы, у адміністрацыйным цэнтры краю ці сталіцы дзяржавы. Такім чынам многія беларускія кніжныя помнікі на працягу XIX стагоддзя былі вывезены ў Санкт-Пецярбург, дзе дзейнічала Імператарская публічная бібліятэка, альбо ў Віленскую публічную бібліятэку — і ў выніку, як вядома, гэта стала прычынай страты многіх каштоўных кніг, якія так ужо ніколі і не вярнуліся ў Беларусь.

Сёння такі падыход не знаходзіць падтрымкі, а адмыслова прытрымліваюцца меркавання, што вывозіць кніжны помнік з месца яго паходжання ці першапачатковага захоўвання не надта этычна і неэтапагодна з пункту гледжання яго папулярнасці, бо менавіта на месцы найлепш раскрываецца яго патэнцыял. Важна заахвоіць уладальнікаў, каб яны ўсведалі значэнне помнікаў, якія знаходзяцца ў іх на захаванні, таму сёння вартая развіцця паўнацэнны ўлік такіх кніг на рэгіянальным узроўні.

ЖЫЦЦЯПІС КНІГІ

Дзяржаўны рэестр кніжных помнікаў дае шырокія магчымасці для вывучэння і нападунення. Кожны з запісаў рэестра, прысвечаны таму ці іншаму кніжнаму помніку Беларусі, утрымлівае інфармацыю аб назве, аўтары, выдаўцы, часе і месцы выхаду кнігі, яе фізічных ха-

заваліаюць меркаваць аб выглядзе помніка. Для некаторых пазіцый рэестра даступны таксама поўны тэкст кнігі. Пры працы з рэестрам карыстальнік мае магчымасць праводзіць сарціроўку помнікаў паводле даты альбо месца выдання, мовы тэксту, рабіць выбаркі па некалькіх крытэрыях. Вызначыць месцы захоўвання кніжных помнікаў у тым ці іншым рэгіёне магчыма таксама з дапамогай інтэрактыўнай карткі.

УЛАДАЛЬНІКІ РАНЕЙШЫЯ І СЕННЯШНЯ

Другі раздзел рэестра прысвечаны калекцыям, то-бок, кніжным помнікам, якія ўяўляюць каштоўнасць не толькі як адзінкавыя асобнікі, а як сукупнасць кніг, што складалася гістарычна і мае агульнае паходжанне. Асобныя дакументы, якія ўваходзяць у склад такіх калекцый, могуць нават не мець прыкметаў кніжнага помніка і не быць каштоўнымі самі па сабе, але іх значнасць вызначаецца акурат прыналежнасцю да пэўнага гістарычнага кнігазбору, які мог належаць той ці іншай гістарычнай асобе альбо роду. Між іншага, прадстаўленая тут інфармацыя пра кнігі, друкаваныя Францыскам Скарынам, нясвіжскія кніжныя зборы Развівілаў, кніжныя калекцыі слаўных беларусістаў Мікалая Янчука і Яўхіма Карскага, пра калекцыі інкунабул, мініяцюрных выданняў, кніг з аўтографамі. З запісаў рэестра, прысвечаных такім калекцыям, таксама можна пе-

“Еклезіяст”. Выданне Францыска Скарыны 1518 года. Фота з сайта kr.nlb.by

нікоў абласных бібліятэк, краязнаўчых музеяў, іншых устаноў, якія змогуць ацэньваць, ці мэтапагодна ўносіць тую ці іншую кнігу ў Дзяржаўны рэестр кніжных помнікаў на падставе крытэрыяў, прапанаваных у метадычных дакументах, прадстаўленых на сайце.

Аднай з важных вартасцяў Дзяржаўнага рэестра кніжных помнікаў як электроннай базы звестак з’яўляецца яго здольнасць да мадэрнізацыі і канвертацыі, што дазволіць забяспечыць надзейную працу са змешчанай у базе інфармацыяй у будучыні. Рэестр прадулгджае дэцэнтралізаваны збор звестак аб кніжнай спадчыне, што забяспечвае доступ да яе нападунення шырокаму колу зацікаўленых асобаў і арганізацый. Пры наяўнасці экспертнай ацэнкі і верыфікацыі заявак на ўключэнне помнікаў, каштоўнасць рэестра ў тым, што магчымаць прыняць удзел у працы па яго нападуненні маюць найперш самі захавальнікі. База прадулгджае магчымасць працы на беларускай, рускай і англійскай мовах, існуе версія інтэрфейсу для людзей з абмежаванымі магчымасцямі зроку. Застаецца спадзявацца, што Дзяржаўны рэестр здолее заахвоіць усіх аматараў і даследчыкаў айчынай культурнай спадчыны бліжэй пазнаёміцца са светам кніжных помнікаў Беларусі.

Пра страты, якія рэгулярна нясуць творы манументальнага мастацтва савецкіх часоў падчас інтэр'ерных рамонтаў, мы ўжо не раз пісалі. Праўда, тады гутарка вялася пераважна пра тыя будынкi, якія афіцыйна статусу помніка не маюць, і таму іх лёс цалкам аддадзены на волю чыперашніх гаспадароў або карыстальнікаў. Ды, як выяўляецца, падобныя праблемы нярэдка ўзнікаюць і на аб'ектах з Дзяржспіса. Архітэктар-рэстаўратар Раман ЗАБЭЛА не раз сутыкаўся з сітуацыяй, калі старыя роспісы ці ляпніна становяцца ахвярамі "ёўрарамонтаў". Чаму ж рэстаўрацыя часам азначае для іх смяротны прысуд?

Арыгінальныя інтэр'еры банка, якія удалося аднавіць.

Ілья СВІРЫН

— Мабыць, прычына ў наступным: у Дзяржспісе або пашпарце аб'екта спадчыны вельмі рэдка ўдакладняецца, што канкрэтна знаходзіцца пад аховай. Звычайна пішуць проста: "Будынак XIX стагоддзя". Па слогах, на ўвазе маецца менавіта ўвесь будынак — і звонку, і ўнутры. Але ж некаторыя чамусьці лічаць, што гаворка вязецца тут толькі пра фасады ды надаюць увагу выключна ім. Да ўсяго, працы на іх бачныя староніям вочку, і калі ты зробіш нешта не тое, знойдзецца нехта неабякавы, які пачне біць у званы. Інтэр'еры — іншая справа. Тое, што там робіцца, пракантраляваць куды цяжэй — асабліва калі тэрыторыя прыватная.

— А які ўвогуле маштаб праблемы? Няўжо ў мінскіх дамах можна знайсці так шмат каштоўных інтэр'ерных дэталей?

— Ёсць стэрэатып, нібы ў нас нічога не захавалася: маўляў, усё вайна знішчыла. Насамрэч, гэта не так. Нават у тых будынках, якія гарэлі пасля бамбэжкі (не кажучы ўжо пра паваенныя), усё аднаго сёе-тое ды ацалела — скажам, сходы з каванымі парэнчамі або рэшткі арыгінальных роспісаў. Яны наогул трапляюцца ці не паўсюдна: гадоў сто таму шпалеры былі дарагія, і сваё жытло распісвалі нават не самыя заможныя гаспадары.

Але той стэрэатып даецца ў знакі: думаем, што не захавалася, таму і не шукаем. На жаль, такія падходы часам бываюць і ў калег-рэстаўратараў: аб'ект бадай цалкам захаваны інтэр'еры — а адказны спецыяліст цвердзіць, што нічога цікавага там няма. Хаця яго задача — прывесці даследаванні і выявіць усё каштоўнае, што ацалела на аб'екце, а не без ваганняў падпісваць рашэнне, якое ставіць на інтэр'ерах крыж. Так было ў мінскай будынку на Камсамольскай-15: вырашылі, нібы нічога каштоўнага ўнутры не засталася — а насамрэч пад тынкоўкай тайліся ціка-

Мінімум — проста захаваць

выя паліхромныя роспісы. На шчасце, дзякуючы пільнасці рупліўцаў іх удалося захаваць.

Больш сумны прыклад — вядомая фабрыка-кухня. Падчас яе рэканструкцыі мянялася некалькі праекціроўшчыкаў і навуковых кіраўнікоў — і ніхто з іх не пацікавіўся, ці ёсць там арыгінальныя роспісы. А яны былі "зашытыя" пад столлю падчас апошняга рамонта — што адразу і выявілася, калі яе разавалі. Роспісы незафармаваныя, некалькі соцень квадратных метраў! Яны датуцца 1952 годам, але пад гэтым слоём рэстаўратары адшукалі яшчэ тры, прычым адзін з часоў акупацыі. Зразумела, што гэта цікавыя гістарычныя дакументы, вартыя дэталёвага вывучэння. Аднак у практэ ўжо быў закладзены стопрацэнтны дэмантаж тынкоўкі...

— Ці можаце вы неяк падумаць такое стаўленне сваіх калег? Можа, гэта проста памкненне дагэціць заказчыку?

— У тым і справа, што не! Яны могуць дзейнічаць шчыра — ды пры гэтым прыносяць шкоду праз сваю самаўпэўненасць. Таму мы павінны разумець простую ісціну: усё-ўсяго ніхто з нас ведаць не можа. Я воль такаса не спецыяліст па манументальным жытлавым. Але працуючы на гістарычных аб'ектах, абавязкова такіх адмысловаў запрашаю, калі дапускаю, што там можа быць роспіс. А добраму рэстаўратару жывапісу варты зрабіць маленькі звандаж, каб выявіць, ці ёсць там нешта вартэе ўвагі. Гэта зойме ў яго пару працоўных гадзін.

— Аднак ці не вартэ такую справу ўрэгуляваць заканадаўча, а не пакідаць "на сумленне" саміх архітэктараў?

— На шчасце, гэта ўжо зроблена. У дазvole, які

выдае Міністэрства культуры на выкананне праектных работ, апошнім часам з'явіўся пункт, які абавязвае архітэктараў даследаваць таксама і інтэр'еры. Гэта вельмі важны і пазітыўны крок. Іншая справа — ці заўсёды заканадаўства выконваецца? Некалькі разоў здаралася такое: ідуць працы, усё нібыта ўзгоднена, а я з будаўнічага смецця дастаю тынкоўку з фрагментамі роспісаў.

Роспіс у музычным каледжы, захаваны да лепшых часоў.

На жаль, пры адсутнасці адмысловай Дзяржінспекцыі па ахове спадчыны, пра неабходнасць стварэння якой воль ўжо каторы год кажуць прафесіяналы, пракантраляваць такія парашэнні бадай немагчыма.

— Адноўленыя інтэр'еры мінскага "Цэнтральнага" — з усім тым мільям сацрэалістычным кітчам — даўно сталі першаразраднай турыстычнай фішкай. Здавалася б, такі прыклад мусіў натхніць і іншых...

— І ён не адзінкавы. Падаецца, прадпрымальнікі пачынаюць разумець, што адметнасць інтэр'ераў іх установы можа быць іміджавым плюсам. Не так даўно нашым замоўцам стаў банк, які мае аддзяленне ў старым доме на Прывакзальнай плошчы. Унутры там усё было зашыта гіпсакартонам. Але калі яго знялі, мы пабачылі "родную" класіфікацыйную ляпніну, хай і далёка не ў найлепшым стане. Банк пага-

Роспісы ў фабрыцы-кухні.

даўніны. Але часам для гэтага збіваюць тынкоўку разам з гістарычнымі роспісамі. Проста праз няведанне!

— Думаецца, многія ўласнікі — і асабліва часовыя карыстальнікі — аб'ектамі спадчыны зараз скажуць, што сур'ёзныя даследчыя і рэстаўрацыйныя працы ім папросту не па кішні...

— Але ж даследаванні не каштуюць вялікі грошай. Пагатоў, наколькі я ведаю, спецыялісты ў гэтай справе — людзі папраўдзе апантанія, і дамовіцца з імі воль можаце. Кантакты такіх рэстаўратараў, дарэчы, можна знайсці на сайце Міністэрства культуры. Барыце ды карыстайцеся.

Наогул, я заўсёды прыводжу замоўцам менавіта эканамічныя аргументы. Напрыклад, каб зрабіць 1 м² штучнага мармуру, сёння спатрэбіцца 50 — 100 долараў — у савецкія часы, дарэчы, тэхналогія была куды больш даступнай. Але ведаю выпадкі, калі тую тынкоўку замянялі на банальную белую фарбу. Зрэшты, разуменне каштоўнасці спадчыны, як я бачу, ужо прыходзіць. Калі радней жамур неакаласічных дамоў (не воль і гэтыя словы — "сталінкі") выкідалі дубовыя дзверы

Што хвалюе рэстаўратара?

сваіх кватэр, замяняючы іх на металічныя, дык цяпер некаторыя вяртаюць драўляныя — хаця каштуюць яны часам як нядрэнны легкавік.

Урэшце, тут ёсць важныя прычыны. Галоўнае ў рэстаўрацыі — не аднавіць па максімуме, а не нашкодзіць. Мы разумеем, што часы, падыходы і тэхналогіі мяняюцца. І калі цяпер няма грошай у інтэр'ерах неатынкаваных цагляных сценаў — каб стварыць атмасферу

Адносна нядаўна даводзілася працаваць над рэканструкцыяй будынка Рэспубліканскага музычнага каледжа — былой езуіцкай школы канца XVIII стагоддзя, а потым Дома губернатара. Нягледзячы на шматлікія перабудовы, часам проста варварскія, на сценах захаваліся роспісы яшчэ з езуіцкіх часоў! Але ж тэрміны прац былі невялікія, бюджэт спланаваны сыходзіць з таго, што на сценах нічога каштоўнага няма... І воль, удалося знайсці кампрміснае рашэнне: уменныя змены ў праект, знойдзены падыходы, каб тыя фрэскі захаваць, яны дакументальна зафіксаваныя. І калі гадоў праз 50 справа дайдзе да наступнага рамонта, архітэктары ўжо будуць ведаць пра іх наяўнасць і змогуць адразу запланаваць рэстаўрацыйныя працы.

— А якія прыёмы ў гэтым выпадку прымянялі?

— Яны не такія і складаныя. Сцены з роспісам зашытыя гіпсакартонам, а там, дзе тынкоўка амаль адвальваецца, ён яе адмысловым чынам умяцоўвае. Прычым каштавае праекта гэта нават трохі зменьшыла: не спатрэбілася траціцца на тое, каб тую тынкоўку збіць. Лічу, што варыянты заўсёды ёсць. Спецыялісты-практыкі заўсёды сыходзіць з рэальнасці задач, і таго хлопца, які зняў пару дэталей "квадратаў" пад уласную кавярню, ніхто не будзе прымушаць рабіць даражэзную рэстаўрацыю. Добры архітэктар прапануе яму нешта іншае: лепей да часу схаваць той роспіс ад вачэй, чым яго нішчыць або спрабаваць аднавіць саматужна.

Урэшце, арандатар павінен разумець, што калі аб'ект, аддадзены яму ў карыстанне, з'яўляецца гісторыка-культурнай каштоўнасцю, ён належыць у пэўнай меры ўсяму грамадству — не толькі сучаснаму, але і будучаму. І калі хоць трохі з'явіцца адчуванне гэтай адказнасці...

Заўтра, акурат у Дзень закаханых, маладыя оперныя салісты Марта ДАНУСЕВІЧ і Тарас ПРЫСЯЖНІК запрашаюць у Вялікі тэатр Беларусі на сваю творчую вечарыну *Mainstream Love*. Такая назва не адмысловы піяр-ход: спевакі не толькі працуюць разам, але і складаюць шчасліваю сямейную пару.

Надзея БУНЦЭВІЧ

— Марта, вы карцінная мінчанка. А вы, Тарас, родам з Украіны. Як пазнаёміліся — у час заняткаў? Бо абодва ўдзельнічалі ў Маладзёжнай праграме Вялікага тэатра Расіі.

Т.: Так, мы пазнаёміліся ў Маскве. Але крыху раней, яшчэ на праслухоўваннях трэцяга тура. Я стаяў за кулісамі, чакаў свайго выхаду. І адразу звярнуў увагу на статуі дзяўчыну з вельмі прыгожым голасам. Атрымаўся такі “кантакт на адлегласці”. Памятаю, яе напрасілі праспяваць штосьці дадаткова, і я тады яшчэ падумаў: навошта ж яе так мучаюць? Тут і без таго ўсё зразумела.

— Яе залічылі, а вас — толькі праз год, калі вы ўсё ж вырашыліся папытаць шчасце нанова. І потым жартавалі, што прыехалі толькі дзеля Марты.

М.: Насамрэч, конкурс там неверагодны. Цяпер прымаюць чалавек па дзесяць, а тады — не больш як за чатыры, максімум шэсць. І тое, што мы патрапілі, хай і ў розныя гады, было неверагоднай удачай! Мы пачалі сябраваць, дый ставілі нас часта разам: сапрана і тэнар — класічнае спалучэнне, дуэт.

Т.: Уздзельнікі Маладзёжнай праграмы — як адна сям’я: мы разам займаліся, працавалі, жылі. На каляды раз’ехаліся па дамах — і зразумелі, што сумуем адзін без аднаго.

М.: Наша прафесія звязана з магчымымі гастролямі, расстаннямі, таму карыстаемся кожным момантам быць разам.

— Марта, вас я ведаю яшчэ з часоў вашай вучобы ў Беларускай акадэміі музыкі, а Тараса ўпершыню ўбачыла не на сцэне, а ў зале нашага тэатра, разам з вамі. Гэта было задоўга да залічэння яго ў трупы: вы разам прыйшлі на нейкі канцэрт ці спектакль. І так пяшчотна трымаліся за рукі, столькі шчасця выпраменьвалі, што ўспрымаліся непадзельным цэлым. Але, думаю, вам часта задаюць пытанне, ці не складана быць разам на сцэне і дома?

Т.: Калі разам спяваем, гэта падтрымка, дапамога, зручнасць. І дадатковія

У оперы “Вілісы. Фатум”.

хвалюванні таксама.

М.: Мы ведаем, што і як складалася да рэпетыцыі ці выступлення, лепей разумею, дзе якія могуць быць “падводныя камяні”, больш востра перажываем, калі раптам штосьці не так. Затое калі ўсё атрымліваецца — супер! І яшчэ я заўважыла, што разам мы больш свабодна вырашаем любыя рэжысёрскія задачы, нейкія новаўвядзенні, чым гэта адбываецца з іншымі партнёрамі.

— Іншым даводзіцца так увасабляць каханне, каб ім паверылі. Вам гэта “іграць” не трэба. А як са здрадай, нянавісцю, помстай? У тых жа “Вілісах”. Дый у “Файсце”. Увогуле, оперы часта трымаюцца на няшчасным каханні, непаразумеці, палярных эмоцыях.

М.: Гэта частка прафесіі. І тут ужо няма розніцы, муж перад табой ці не. Але ж калі мы “счапіліся” і з-за творчага рознагалосся, дык можам і пасварыцца і пакрыўдзіцца.

— А ў побыце — як абавязкі дзеліце?

Т.: У нас ёсць хатняя прыслужніца. А калі сур’ёзна, падтрымліваем

адзін аднаго, як і ўсе нармальныя пары. Адзін ежу прыгатаваў — другі посуд памыў.

М.: А ў дзень, калі ў кагосьці выступленне, другі імкнецца яго цалкам разгрузіць і ўвогуле не турбаваць.

Т.: Ці, напрыклад, я разумею, што Марце трэба падфарбавацца, каб нам разам ехаць у тэатр. Значыць, я сам усё зраблю і прыбярэ. Гэта як у спорце. Ведаеце братаў Клічко? Калі адзін з іх выходзіў на баксёрскі рынг, другі выступаў у якасці трэнера, групы падтрымкі. А калі спяборнічаў другі, яны мяняліся ролямі. Так і ў нас.

М.: Усе, мабыць, чулі фразу, што тэнар — гэта, маўляў, не голас, а дыяганіз. Я разумею, што ён асаблівы чалавек: і за ноты верхнія хвалюецца, і за знешні выгляд. Тэнар — гэта, калі хочаце, місія, і я павінна дапамагаць яму яе выконваць. А яшчэ я разумею, што ўкраінцы — гастронамічная нацыя. Тым больш, калі бацькі Тараса родам з Заходняй Украіны.

Т.: Пасці я люблю,

асабліва дранікі. Шмат дзе каштаваў іх, але ў выкананні Марты — самыя смачныя.

— Асаблівы рэцэпт?

М.: Я і раней іх гатавала. А для Тараса — удасканаліла. Перагледзела ў інтэрнэце безліч варыянтаў, дадала штосьці сваё — яму падабаецца.

— Адзін кухарыш, другі нахвальвае — таксама добрае спалучэнне. Мне ўвогуле здаецца, што вы палярнісі, якія не толькі прыпягваюцца, але і ўвесь час быццам змяняюцца палюсамі. Тарас з музычнай сям’і, Марта — не. Марта свядома арыентавалася на оперную кар’еру, яшчэ з тых часоў, як прыйшла ў Дзіцячую студыю пры тэатры. А Тарас пачынаў з эстрады.

М.: Але будуць нумары з класічных аперэт, лепшыя песні савецкага часу, раманс Уладзіміра Алоўнікава “Я люблю”. Мы выканаем яго дуэтам, і Тарас будзе ўпершыню спяваць па-беларуску. Да эстрады нельга ставіцца пагардліва: музыка падзяляецца на добрую і не. Мікрафонныя спевы, насамрэч, яшчэ тое выпрабаванне: там зусім іншая падача гучы, іншыя прыёмы. У оперным спектаклі ты можаш “схавацца” за партнёраў, выехаць на выдатнай навучанасці. А з мікрафонам — чуваць кожны ўздых.

— Марта, пад уздзеяннем Тараса вы сталі цікавіцца футболам, стылем класічнага красавера, дзе элементы акадэмічнай

у Маладзёжнай праграме — Дзмітрый Юр’евіч Вдовін. Я ім бязмерна ўдзячна, але сапраўдны прафесіянал павінен вучыцца ўсё жыццё, ад усіх і кожнага. Опернаму спеваку, акрамя ўласна вакалу, патрэбна яшчэ шмат чаго: веданне замежных моў, асаблівасцяў іх фанетыкі, добрае вымаўленне, акцёрская падрыхтоўка, пластыка, нарэшце, шырока мастацкі кругазгляд. А галоўнае — творчая індывідуальнасць, якая і складаецца з усёго гэтага. І дазваляе знайсці ўласнае стаўленне да любой з’явы.

— А як жа конкурсы? Баюць, без іх сёння ніякая музычная кар’ера не складзецца. У кожнага з вас іх таксама багата.

Т.: Пры ўсёй іх разнастайнасці, у свеце можна налічыць хіба пяць — шэсць прапрадзед прэстыжных вакальных спаборніцтваў, пасля якіх ты можаш атрымаць рэальныя прэміі. У астатнім — гэта праверка сябе, сваіх нерваў. Ты на конкурсе найперш спартамен.

М.: Конкурс і асабліва падрыхтоўка да яго могуць стаць для цябе рыўком у будучыню. Але трэба быць гатовым да ўсяго. І да таго, што нават у выпадку перамогі на цябе могуць забыцца — літаральна назаўтра. Першая прэмія не значыць, што ты лепшы, бо любы конкурс — крыху латарэя. Проста гэта быў “твой дзень”. А мог быць і “не твой”. Але пагадзуся: прыпіска “лаўрэат” — гэта дадатковы піяр. А грашовы прыз — магчымае кудысьці паехаць: на касцтынг, майстар-клас, проста ў падарожжа.

— Апошнім часам, ведаю, вы падарожнічалі па Беларусі.

Т.: Пабывалі ў Брэсце, Полацку, Сынкавічах. Хочам з’ездзіць у Тураў, Жыровічы.

М.: Паўсюль наведваем храмы. І гэта не паказная “духоўнасць”, а шчырае жаданне далучыцца да вечных каштоўнасцяў.

— На адным з украінскіх тэлешоу вас, Тарас, параўналі са ртушцо: маўляў, вы гэтак жа гатовы змяняцца ў працэсе навучання. Вы імгненна парывалі, сказаўшы: “Я добры дыямант!” З якім каштоўным каменем вы параўналі б Марту?

Т.: З усімі сапфірамі, дыямантамі свету! Насамрэч, гэта яна — каштоўны кулон, я ж хіба шнурочак да яго.

— Што ж, тут ёсць арыгінальны фатэсць сэнс: без таго “шнурочка” каштоўны каменчык ці згубіцца, ці будзе замкнёны ў скрынчыцы. Каханні вам і творчасці!

Каханне як мэйнстрым

Падчас канцэрта.

Т.: З футбола! Цяпер, праўда, не гуляю, толькі “хварэю”.

М.: О, так! Які чэмпіянат — ён заўжды перад экранам. І я стала заўзятарам! А раней футбол не глядзела.

Т.: Не, я ў дзіцінстве займаўся прафесійна, рабіў поспехі. Але далей трэба было вучыцца ў спартыўнай школе-інтэрнаце, і я быў не гатовы цалкам забыцца на ўсё астатняе. Бо музыка таксама крочыла побач: я не толькі спяваў, але і граў на ўдарных, адным часам на акардэоне. Дагтуль шкаду, што не на фартэпіяна.

— Спачатку вы атрымалі спецыяльнасць “акцёр тэатра і кіно”.

Т.: І паралельна збіраўся ў кансерваторыю, прычым на эстраду, да пэўнага педагога. Але той памёр, і мяне параілі: навучыцца акадэмічнаму вакалу — зможаць спяваць усё.

— Дарэчы, на канцэрце *Mainstream Love*, калі верыць анонсам, вы плануеце пачаць з опернай класікі і паступова рушыць у бок эстрады.

Т.: Ну, рэпертуар Філіпа Кіркорава спяваць дакладна не будзем.

традыцый гарманічна спалучаюцца з поп-музыкай, рокам, электронікай. А Тарас — пад уздзеяннем вас?

Т.: Пераехаў у Беларусь. — І ўсё?

М.: Пачаў халдзіць на выставы.

Т.: Не магу сказаць, што я іх палюбіў, бо адзін наўрад ці пайду. Але з Мартай мне там цікава: заўсёды і пакажа, і раскажа шмат чаго, потым разам абмяркуем.

М.: Мне важна, каб малады чалавек быў асобай, каб у яго было хобі, каб з ім можна было пагаварыць — і не адно пра спевы. Добрых вакалістаў, шыкоўных галасоў сёння шмат. Развіваюцца вакальныя школы, методыкі. У такіх умовах, калі нават у інтэрнэце можна знайсці безліч запісаў лепшых майстар-класаў, попыт — не на падрыхтоўку (яна сёння ёсць ва ўсіх), а на індывідуальнасць. Мне пашанцавала на выкладчыкаў. У Акадэміі музыкі гэта была Людміла Якаўлеўна Колас, якая калісьці стажыравалася ў Італіі, спявала ў Беларускай оперным.

Днямі шукаў на сваіх паліцах кніжку “Век крыміналістыкі”. Адразу знайсці не атрыма-лася. Пакуль корпаўся, паспеў падзяліць усіх людзей (па ступені стаўлення да чытання) вось на якія групы. Адно ўвогуле не маюць ва ўласнасці кніг. Другія расстаўляюць іх у сваіх шафах па колеры. Трэція ці не моляцца на сабраную гадамі калекцыю. А яшчэ адны любяць пазычаць і не аддаваць. Думаў яшчэ пра тое, што даўно трэба зрабіць прыстой-ныя паліцы, каб не стаялі на іх кнігі, як той казаў, у тры рэдзі. А яшчэ згадаў мімаво-лі, колькі выданняў за доўгі век мне так і не вярнулі. Асноўны спіс скрадзенага атрымаўся такі: “Малдаўскія казкі” пра адмысловага Фэт Фрумаса, “Вайна каля Цітавай копанкі” Івана Навуменкі, “Янкi пры двары караля Артура” Марка Тэна, “Брамнік рэспублікі” Льва Касі-ля (не сустракаў у букіністках ніколі), памор-скія апевесці Канстанціна Бадзігіна, асабліва шкада “Апошніх вершаў” і “Зацемак...” Ле-аніда Галубовіча. Хтосьці скажаў, што ў эпоху нечытання кніжкі красці — не грэх. Мо і так. Мо і сапраўды тое скрадзенае камусьці больш патрэбнае. А як думаеце вы?

Яўген ПАГІН

У Ветшы ў мяне быў сябра — галоў-ны інжынер ба-воўнапрадзільнай фабрыкі, дзе я пасля школы працаваў слесарам. Пасяб-равалі з ім з-за вялікай лю-бові да кніг. Уласны дамок дзядзькі Мішы нагадаў біб-ліятэку: асноўнай мэбляй любога пакоя былі кніжныя сталажы да столі. Я днямі займаўся іх даследаваннем. Хлусня, што кнігі пахнуць пытам. Яны пахнуць марамі: салёным марскім ветрам, снегам на горных вяр-шынях, таямнічай тайгой і нескранутай тундрай... Я хачу жыць у такім доме. А дзядзька Міша даўно памёр. Я перабраўся ў Мінск і на-ват не ведаю, куды дзелася заповітная бібліятэка.

Натуральна, што пасля такой запэўкі тэму працяг-ваюць нашы раённыя ды сельскія бібліятэкі. Мета-дыст аддзела бібліятэчнага маркетынгу Шчучынскай раённай бібліятэкі імя Цёткі Настасся Дзвядзіён піша: “4 лютага ў дзень працавала літа-ратурна-музычная гасцёўня. Да мерапрыемства была пад-рыставана выстава “Шчуч-чынічыня — часцічка вялікай краіны”. Тут сабраны кніжкі пра гісторыю нашага краю, летанісы гарадскога пасёлка Астрына, выданыя мясцовых паэтаў. Падчас прэзентацыі можна было пазнаёміцца з фактаграфічнымі базамі да-дзёных на сайце райбібліятэ-кі. Для стварэння новай базы абвешчана раённая акцыя “Гадыны гістарычнай памя-ці”, іграм якой бібліятэкары раёна працягнуць збор звест-так пра знакітмыя земля-коў і пра гісторыю стварэння паселішчаў.”

А вось навіна з інтэгра-ванай бібліятэкі аграгарад-ка Дэмбарва Шчучынскага раёна. Тут для старшаклас-нікаў праведзена віктары-на “Падарожжа па роднай зямлі”. Пытанні і задан-ні, па словах бібліятэкара Святланы Медушэўскай, былі прысвечаны мове, лі-таратуры, этнаграфіі, гісто-рыі нашай слаўнай зямлі.

Калі субота — смачная

На здымках:

- 1 Тэатральны гурт “Вобраз” на сцэне Мазалаўскага сельскага Дома культуры.
- 2 Фрагмент літаратурна-музычнай гасцёўні ў Шчучыне.
- 3 Бабруйск: майстар-клас па ткацтве паясоў на бердышках ад Людмілы Крыловай.
- 4, 5 Лідская мастачка і паэтка Ірына Вашкевіч і адна з яе работ.

Што такое даты здароўя? Адказвае дырэктар цэнтра-літэранай бібліятэчнай сіс-тэмы Браслаўскага раёна Вольга Ляснеўская. Аказ-ваецца, “Даты здароўя” — гэта буклет і назва новага бібліятэчнага праекта адна-часова. У буклете сабраны даты, звязаныя са здаровым ладам жыцця, з прафілак-тычнай захворванняў. У сёння-шняй эпідэміялагічных умовах тэма — надзвычай актуальная. А інфармацыя буклета — вельмі цікавая. Вы, да прыкладу, ведаеце, што існуе Суветны дзень пігены рук? Самы час іх септацымдам апрацаваць.

Яшчэ адна навіна ад Во-льгі Ляснеўскай. Гаворка пра творчыя стасункі з му-ніцыпальнай цэнтралізаван-ай бібліятэчнай сістэмай Пскова. Апошняя сумес-ная акцыя была прысвечана паэзіі Ігара Грыгор’ева з Пскова. Мерапрыемствы з гэтай нагоды прайшлі не толь-кі ў цэнтральнай раённай установе, але і ў Відзавскай гарпасялковай, Слабод-каўскай і Іказненскай сель-скіх бібліятэках. Праектам, сцвярджае аўтар допісу, бы-

ло ахоплена з нашага боку больш за сто чытачоў.

Загадчык гарадской біб-ліятэкі Ашмян Людміла Зарэчка распавядае, што літаратурны агляд, прысве-чаны Халакосту, дапоўнілі кніжная выстава і прагляд відэароліка “Максім Кац: што такое Халакост”.

Начыталіся? Цяпер вар-та падсілкавацца. Суботнім вечарам 6 лютага ў Грын-каўскім сектары культуры заплахла такім апетытным блінным водарам, што на-ват ваўкі ў бліжэйшым ляс-ку пусцілі сліну і паабяцалі стаць вегетарыянцамі. Вось што піша кіраўнік мясцова-га народнага тэатра-студыі гульні “Карагод” Марыя Самалевіч: “Мы прыдумалі праект “Смачная субота”. Апошняя кулінарна-забаўля-льная праграма была прысве-чана блінам. Сваімі фірмо-вымі рэцэптамі з моладзю падзяліліся знаньня гаспадыні Ганна Лукашэвіч і Святла-на Пінч. Не толькі расказалі, але і пачаставалі. А потым быў конкурс “Мае смачныя бліны”. Перамагі ў ім На-стасся Санкевіч і Лізавета Сахарчук. І энтузіясты

частаваліся смакатай.” Ад сябе дадам, што смачнаму праекту — год. Першая ак-цыя прысвечалася Маслени-цы. Потым былі Дні варкі, іюшкі і шмаг чаго яшчэ. Прыдумала праект і выдз-е яго Марыя Самалевіч.

Вельмі падрабязна і з вя-лікай любоўю настаўніца беларускай мовы і літара-туры Княжыцкая сярэдняй школы (Магілёўскі раён) Наталія Чабан аналізуе творчасць земляка — фран-тавога паэта Васіля Матвуша-ва. Ён скончыў літаратур-на-лінгвістычны факультэт Магілёўскага педагагічнага інстытута, працаваў настаў-нікам на Віцебчыне, служ-жыў у войску, ваяваў, пасля працаваў у Магілёўскай аб-ласной газеце, пісаў цудоў-ныя вершы.

Піша Андрэй Струнчан-ка: “Справаздачныя канцэр-ты калектываў мастацкай творчасці на пачатку го-да — добрая традыцыя, што складала ва ўстановах куль-туры Віцебскага раёна. Ма-залаўскі сельскі Дом культу-ры і мясцовае дзіцячaya школа мастацтваў — не выключэн-не. Днямі перад вяскоўцамі

выступілі народны ансамбль народнай песні і музыкі “Ве-расянянка”, народны жаночы клуб “Залаты ўзрост”, тэатральны гурт “Вобраз”, харэаграфічны калектывы, інструментальны ансамблі і саісты.”

Дыпломат “за аўтэнтны-нае выкананне аўтарскай песні” ўзнагароджана фі-налістка другога сезона ад-крытага абласнога дыстан-цыйнага творчага конкурсу Надзея Цвяткова — актыў-ная ўдзельніца мерапры-емстваў аддзела культуры-на-масавай і асветніцкай работы ўёскі Бахыты Іўеў-скага раёна. Як паведамляе выдучы метадыст па асноў-ных жанрах аддзела мета-дичнай работы Іўеўскага Цэнтра культуры і волнага часу Святлана Лугіна, Іва-нова выконвала песню ўласнага саачынення.

У Дзяржынску з 30 сту-дзеня па 7 лютага праходзіў фестываль прываслаўнай культуры “Кладзезь”, які паспеў стаць традыцый-ным. У праграме фесту — не толькі канцэрты, але і асветніцкая гутарка, рамес-ніцкая майстар-класы, бат-

лейка, кірмаш Свята-Елі-савіцкага манастыра, дзе можна набыць іконы, манастырскі хлеб, мёд, ке-рмаіку, тэкстыль...

У лісце малодшага наву-ковага супрацоўніка музея “Замкавы комплекс “Мір” Веранікі Красоўскай — прыемныя веснавыя маты-ва. Аўтарка допісу распавя-дае, што ў зборах установы ёсць французскі веер паза-мінулага стагоддзя пад на-звай “Алегорыя вясны”. Роч упрыгожана жывапіснай кампазіцыяй. У аснове сю-жэта — карціна французскага мастака Аляксандра Луі Ле-луара “Каліясніца ластавак”. У каліясніцы едзе Венера, якая атажамліваецца з грэ-часкай Афральтай — багі-няй кахання, вясны, жшцы.

Радасная навіна! Народ-ны ансамбль песні і музыкі “Всялуха” Зэльвенскага Цэнтра культуры і народ-най творчасці браў удзел у анлайн-конкурсе #Людзі Спяваюць (Масква) і атры-маў дыплом першай ступені і сертыфікат на бясплатнае размяшчэнне матэрыялу ў друкаванай версіі выдання інфармацыйнага агенства “Музычны Кладзайк”. Ра-дасцю падзялілася загад-чык аддзела па развіцці на-роднай творчасці Таццяна Умарва.

“У Лідскім Палацы куль-туры прайшла творчая сустрэча лідскай мастачкі і паэтки Ірыны Вашкевіч са студэнткай аўдытэорыі і людзьмі, якія цікавяцца куль-турай у розных яе праявах, — паведамля метадыст аддзела раместваў і традыцыйнай культуры Лідскага раённага Цэнтра культуры і народнай творчасці Ірына Дыдыш-ка. — Ірына працуе кіраўні-ком народнага ляснага тэ-атра “Батлейка”, паспявае малаваць алегем (ваюдае і пес-каграфія) ды пісаць вершы.”

Не менш актыўнічае ў сваіх творчых пошуках і Па-лалла мастацтваў Бабруйска. Як сцвярджае загадчык ад-дзела мастацкай творчасці Наталія Кулікова, днямі тут былі наладжаны майстар-класы па ткацтве паясоў на бердышках. Свой досвед перадавала ахвотным Люд-міла Крылова — настаўнік і даследчык роднай куль-туры. “Падчас майстар-класа прысутныя авасілі асноўныя этапы стварэння ткананага вырабу”, — піша Наталія Кулікова.

Вясна вясной, але гэтым тыднем краіну замятала сне-гам. Таму навіна пра снега-вія застаецца актуальнай і напярэднем. Свіслацкі раён працягваюць праслаўляць работнікі культуры Грын-каўскага сектара культуры і во-льнага часу. Тут працуе вы-става вырабаў з пластыліну “Рознакаляровы снегавік”. Кіруе аматарскім аб’яднан-нем “Творчая майстэрня” Наталія Казлоўская.

Беражыце сябе і пішыце пра цікавае!

Сустранемся праз ты-дзень.

(Заканчэнне.
Пачатак у № 6)

ДРУГІ ДЗЕНЬ: У ХАЦЕ МАЛАДОЙ

На другі дзень высяля ў маладой Вольгі Лукашэвіч збіраюцца яе дружкі, у маладога — яго дружкі. Усе рыхтуюць неабходныя атрыбуты. У маладой гэта каравай і ёлка — сімвал дзявоцтва. Спечаны ў суботу, каравай стаяў у каморы, далей ад чужых вачэй, пад замком. У нядзелю яго выносяць і кладуць на рушнік, пад якім — века ад дзежкі, а пад ім насыпана жыта. Ссечаную ўчора яліначку брат маладой прыносіць у хату. Просяць тройчы благаславення яе ўпрыгожыць: “*Благаславі, Божа, бацька, і маці тожэ свайму дзіцяці ёлку нараджаці!*” — “*Бог благаславі!*” Дружкі маладой устаўляюць ёлачку ў каравай і ўпрыгожваюць яе. Спяваюць.

Упрыгожыўшы ёлку і каравай, дружкі маладой апранаюць маладую, затым — падстаўную нявесту: апранаюць у высельны строй яе брата або хлопца-падлетка з яе роду. Маці маладой выварочвае кажух, каб сустрэць у ім жаніха. Хросная маладой, калі апранае яе, абвязвае па поясу чырвонай ніткай, такую ж завязвае на руку — абярэг ад суракаў.

У ХАЦЕ МАЛАДОГА

Дружкі маладога, сваяхі, маршалкі і музыканты чакаюць, калі ўпрыгожаць каравай. Ад жаніха да нявесты адпраўляюць двух дружкаў, каб папярэдзілі, калі сустракаць жаніха. Адпраўляюць іх, у хаце жаніха спяваюць: “*Сякуць, бягуць два дружчкі ранесенько. Несуць весточку Олечцы быстрэсенько. Ты, Олечка, наражайся да да нас збірайся!*”. Бацька маладога запрашаюць усіх, хто паедзе па маладую, за стол. Каравай нясе хросны бацька. А родны нясе хлеб, абкручаны ручніком.

ПРЫЕЗД МАЛАДОГА

Калі “поезд” маладога набліжаецца да хаты маладой або да вёскі, то суседзі перагароджваюць яму дарогу сімвалічнай перашкодай — ставяць стол, лаву або ўслон, працягваюць шнур, дрот, кладуць хлеб, на сподачак соль, могуць паставіць вядро вады. Выселле каля перагародкі спыняецца. Старажам, якія сьпянілі выселле, даецца выкуп: цукеркі, грошы, закуска і іншае. Спьяныя выселле можна некалькі разоў: чым больш перашкод на шляху ў выселле, тым лепш будучы маладыя жыць. У Дзяржынску традыцыя называецца “Перапой”. Гэта рэшткі даўняга выкупу нявесты.

Падрыхтоўка да прыезду маладога.

АБРАДЫ НА ПАРОЗЕ ХАТЫ

Сваты, прыехаўшы, ідуць да дзярэй, але іх не пускаюць у хату спявачкі і музыканты. З боку маладога спяваюць: “*Пусці сват, у хату хоць ручкі поэрці, маладую поглядзеці. А ў нашага свата дай хоршая хата, дай хоршыя сены — шоб яму тшлы селі!*” А далей традыцыйнае перабрэхванне на парозе: “*Дзе ж наш сват падзеўся? Ці ў ключэ ўверцеўся, у саломе начуе? Што ж нас не частуе?*”

З боку маладой спяваюць: “*Сваха сваху ждала, за ворта выгледала. Прыехалі свахі-чохі, погубілі панчохі!*”. А з боку маладога яшчэ больш салёныя прыпеваккі.

ВЫКУП ЁЛКІ І МАЛАДОЙ

Спачатку адбываецца выкуп ёлкі. Некалі было і перабрэхванне песнямі дружкаў з боку маладой і маладога, спявалі: “*Наші маршалкі скупы, пообворочвалі ступы. По сметнічку ходзілі — чэрэпкі збіралі, маладу выкуплялі!*”. А яшчэ: “*Вон, сорокі, з хаты!..*”. Ім у адказ: “*Налецелі вороны з чужога сторуны, хочыць нас розногаці, маладую з собой узяці!*”. Цяпер баяцца ўгнавіць гасцей, таму такое не спяваюць. Дружкі жаніха даюць выкуп і шукаюць нявесту, а ім выводзяць падстаўную. Зноў перабрэх і торг нявесты. Сват як старэйшына дружыны доўга “таргуецца” з сяброўкамі нявесты, імкнучыся як мага менш даць грошай.

ЗЛУЧЭННЕ СВЕЧАК

Да таго, як сватам зайсці ў хату, трэба было правесці абрад “Злучэнне свечак”. На парозе з абодвух бакоў становіліся хросныя маладой і маладога, а таксама свяцёлкі, якія трымаюць кожная сваю свечку ў плачоўку запаленай і ставяць кожную сваю правую нагару на парог. На рушніку ў хроснай маладой — белы круглы хлеб, у якім зрэзалі верхок. Туды кожная са свяцёлкаў устаўляе сваю свечку, зводзячы іх разам і так, каб свечка маладога была вышэй.

Пасля гэтага адбываецца прымерэнне сватаў на парозе — бацькі маладога і маладой цалуюцца накрыж праз парог. Гурт спявае:

А раптам вынясуць гарбуза?

Беларускае выселле павінна
звяртацца да вытокаў

Дзяльба каравая.

Выкуп касы маладой.

“*Ой, зацвіла колінонька да на лютым морозе. Поцалуемса, моя сватечко, да на первом парозе!*”

Нарэшце сваіх-спявачкі ад маладой клічуць гасцей у хату і перавязваюць іх. Перад гэтым спяваюць: “*Не стойце далеко, прыступець блізько. Да будома знаці, каго частаваці да віном зеляненькім, да віном саладзенькім!*”

Пасля частавання нашы маладыя адправіліся ў Дом культуры распівацца. Бацькі благаславілі і тройчы абышлі поезд маладога пад традыцыйны спеў, які перыядычна паўтараўся і па дарозе да шлюб: “*Ой вы ворогі, ворогі, да не пераходзьце дарогі! Няхай перайдзе гасподзь Бог да мой бацька наперед. Няхай перайдзе,*

Каравай нясуць, узвышаючы.

ЗАВІВАННЕ НАМІТКІ МАЛАДОЙ

У Дзяржынску маладых садзяць на пасад на падуюшкі. Але перад гэтым брат абводзіць сястру за ручнік тры разы вакол стала і патрабуе ад маладога выкуп за яе касу, пагражае адрэзаць яе косы нажом. Малады выкупляе, пасля чаго яго і маладую заводзяць за стол. Нявеста кланяецца ўсім прысутным нізкім паклонам. А завівальніца (хросная або дзядзіна — жонка дзядзкі, сястра маці) просіць благаславення на завіванне: “*Благаславі, Божа, і маці, — маладую завіваці!*” У нагоўпе на гэта ёй адказваюць: “*Няхай Бог благаславіць шчаснем з долямі, з хлебам і соллю, доўгім векам з добрым чалавекам!*”

Маці нясе дзежку, якая накрыта куском палатна, а ў ёй масла, мёд, грамнічная свечка, грэбен. Завівальніца запальвае грамнічную свечку і тры разы прыпальвае валасы маладой і маладога, звёўшы іх разам. Затым разбірае валасы маладой на прамы прабор, мажа іх маслам і мёдам, скручвае валасы пад абручык (абручык таўшчынёй з палец паштыты з ільну і абштыты льяноўнай тканінай). Далей спяваюць: “*Подай маці, масло, я ж твое короўды полама од росы до росы ды росаюць косы!*”

Калі завівальніца завіла маладую, спяваюць: “*Ой, шо мы хоцелі, то мы тэ зробілі — з цеста поляніцу, з дзеўкі маладую!*”. Завівальніца, завіўшы маладую, абкручвае канцом наміткі яе і маладога разам — так яны і сядзяць да канца застолля. Пры гэтым прамаўляе маладой: “*Да гледі ж, дочечко: як я тебе завіла, то шоб так і ходіла, бо як пойдзе твоей чоловек у лес вульва гледеть, то шоб у веровку не ўпліўёса!*”

ДЗЯЛЬБА КАРАВАЯ

Калі малады і маладая з розных вёсак, то “падаркамкі клічуць” і ў маладога, і ў маладой. На выселлі Вольгі і Андрэя застолле было агульным, таму спачатку дзядзілі каравай маладой, і яе адорваў ейны род, потым дзядзілі каравай маладога, і яго адорваў ягоны род. Так было і раней, калі маладыя былі з адной вёскі, а бацькі не надта бага-

тыя, каб спраўляць застолле на дзве хаты.

Старшы сват разразае каравай на часткі такім чынам: верхнюю частку — маладым, ніжнюю — музыкантам, сярэдняю ўсім высельнікам. Свацця дапамагае. То ён, то яна клічуць род, каб надзілілі маладую (калі ў яе выселле) ці маладога (калі ў яго). На века ад дзядзкі, пакрытае ручніком, сват ставіць чарку, кладзе адрэзаны кусок каравая. Перад тым, як дзядзіць каравай, хросны бацька просіць благаславення і выклікае найперш бацькоў маладой: “*Дай, Божа, не маўчаць да все добра почать! Ці есьць у маладога бацька, маці?*” Маці з бацькам віншуюць маладых, выказваюць свае пажаданні, затым кладуць грошы або падарунак і кажучы: “*Пасылаю не так падаркам, як дарам Божым!*”. Такім жа чынам выклікаюць уесь род па ступені сваяцтва — хросныя, баба з дзедом, баба павітуха (што пупа вязала), цётка з дзядзькам.

ТРЭЦІ ДЗЕНЬ: “КУРЫ”

У панядзелак адбываецца высельны карнавал — робяць падстаўныя жаніха і нявесту. Загады дамаўляюцца з родам маладой, што з яе боку мужыка (ды яшчэ вусатага) у панядзелак пекарапрашаюць у маладую, а з роду маладога — жанчыну ў маладога.

Такім жа чынам дамаўляецца і пераапрааналіся ў цыгана і цыганку. З роду маладой ішлі пераапраанутыя яе праведаль. А з роду маладога маглі даць “нявесце” ў рукі ялькучу, загорнутую ў пялюшкі. Пры гэтым спявалі песні, якія сведчылі, што маладая была нештапаўная і ўжо нарадзіла дзіця. Таму яе аддавалі назад бацькам.

Дучы праведаль маладую, сваты — бацькі маладой і гасці — ловяць курэй. Куру “цыганка” бярэ пад пахі і так ідзе па сялу. Цыган б’е цыганку, смеяць усіх жартамі, часам эрытычнымі сцэнкамі. Перабрэхваюцца са сватамі песнямі. У хаце маладога смаляць курэй і варач яшчу. Сталы накрываюць, а на выселлі, і клічуць родзічаў з абодвух бакоў “на куры”.

Застолле адбываецца не з сапраўднымі, а з пераапраанутымі маладымі. Бацька маладога выносіць на талерцы качан капусцы — каравай. Гасці пальчваюцца да “каравая”, ім частуюць напоймі і адразаюць ліст капусцы, а яны даруюць жартоўныя падарункі, грошы. Грошы потым аддавалі сапраўдным маладым. Песні, танцы, жарты, прыпеўкі не сціхаюць да вечара. І яшчэ тыдзень суседзі прыходзяць, пакуль не ўбачаць, што на плошце пустава бідоны: свята скончылася.

Рэгіна ГАМЗОВІЧ
Фота Альфрэда МІКУСА

Унікальны вясковы абрад, адметная рамесная традыцыя мясцовасці, непаўторная манера спеваў пэўнага рэгіёна — багаці народнай беларускай культуры могуць стаць падмуркам для захапляльнага культурна-пазнавальнага турызму. Удалыя прыклады падобнага спалучэння ў Беларусі ўжо ёсць, хаця асноўная праца ў гэтым кірунку яшчэ наперадзе. На пачатку новага года былі апублікаваныя вынікі даследавання аб выкарыстанні нематэрыяльных гісторыка-культурных каштоўнасцей у турыстычнай дзейнасці цягам апошніх трох гадоў. Якіх поспехаў дасягнулі вобласці, раёны і асобныя рэгіёны ў гэтай справе, з якімі праблемамі яны сутыкаюцца і на што яшчэ варта звярнуць увагу?

На фестывалі “Пятровіца” ў Любані.

і крытычна паглядзелі ў свой бок — маўляў, а чаму ў нас не так, што нам перашкаджае пераняць удалы вопыт? У Беларусі многае ў справе народных традыцый адладзена на адказнасць абласцей, а нейкай асобнай рэспубліканскай структуры не існуе, і атрымліваецца, што нават спецыялісты не вельмі добра ведаюць, што і як адбываецца ў іншых мясцінах.

Дарэчы, UNESCO сярод іншага вядзе асобны ўлік лепшых практык аховы, якая ўключае ў сябе і выкарыстанне культурнай

Надзея КУДРЭЙКА

На Пятровіцу ў Любань, на Свята пчол у Лельчыцы... *Фальклорная спадчына ў культурна-пазнавальным турызме*

Турызм як з’ява шмат у чым абапіраецца на культурныя асаблівасці і традыцыі народаў, краін, мясцін. Для таго людзі і вандруюць — каб убачыць, каб даведацца нешта новае пра іншыя краіны, каб падзвіцца і захапіцца. Пра іншыя краіны — ці хаця б пра іншыя мясціны сваёй Радзімы, ды нават пра суседнія вёскі і гарады! Пагадзіцеся, у нашай роднай Беларусі ёсць столькі ўсяго цікавага і адметнага, а ці кожны здольны пахваліцца тым, што частаваўся на фестывалі “Мотальскія прысмакі” ў Моталі альбо заслухоўваўся спевамі на фестывалі “Берагіня” ў Акцябрскім, наведваў святыя зімовыя абрады “Конікі” ў Давыд-Гарадку альбо Свята ткацтва “Кросенцы” ў Неглобцы, і да таго падобнае. Таму відавочна, што пытанне аб тым, трэба ці не трэба выкарыстоўваць элементы нематэрыяльнай культурнай спадчыны (НКС) для развіцця турыстычнай сферы, не стаіць. Трэба. Вось толькі як?

UNESCO І ИНВЕНТАР НКС

Спачатку дам невялічкую даведку па НКС і яе элементах і патлумачу, чаму зараз мы гаворым толькі пра народныя традыцыі, якія ўжо маюць афіцыйны статус гісторыка-культурнай каштоўнасці. Канвенцыя UNESCO аб ахове нематэрыяльнай культурнай спадчыны была прынятая ў 2003 годзе, і Беларусь далучылася да яе адной з першых. Пэўныя традыцыі — рамесствы, абрады, выканальніцкія мастацтвы — пачалі набываць статус, а з 2012 года, калі быў атрыманы грант UNESCO, у нашай краіне прыступілі і да стварэння інвентара НКС на падставе адзінага падыхода згодна з патрабаваннямі канвенцыі UNESCO. Уваабленнем гэтага інвентара НКС і своеасаблівым метадычным цэнтрам стаў спецыялізаваны рэ-

сурс Міністэрства культуры — сайт “Жывая спадчына Беларусі”, на якім можна знайсці і сам спіс, і мноства разнастайных інфармацыйна-аналітычных матэрыялаў: сайт і ўсю дзейнасць, датычную НКС, вядзе Інстытут павышэння кваліфікацыі і перападрыхтоўкі кадраў БДУКіМ.

Дарэчы, самым першым у Беларусі статус нематэрыяльнай гісторыка-культурнай каштоўнасці ў 2007 годзе атрымаў абрад “Юраўскі карагод” вёскі Пагост Жыткавіцкага раёна Гомельскай вобласці, другім элементам стаў абрад “Ваджэнне і пахаванне стралы” вёскі Казанька Балунска-Веткаўскага раёна той жа вобласці. А на гэты момант у Дзяржаўным спісе гісторыка-культурных каштоўнасцей Рэспублікі Беларусь — 94 аб’екты НКС. Звычайна за год калі сямі-васьмі элементаў традыцыйнай культуры набываюць статус, а вось мінулы 2020-ы стаў больш ураджайным — спіс узбагаціўся ажно 17 новымі пазіцыямі, сярод якіх такія розныя традыцыі, як выпяканне грачанага хлеба ў Маларыцкім раёне Брэсцкай вобласці, інсітнае мастацтва Віцебшчыны, мастацкія практыкі саломпаляння і гэтак далей.

Некаторыя нашыя традыцыі трапляюць і ў спіс UNESCO тых каштоўнасцей, якія маюць патрэбу ў тэрміновым ахове. Так, напрыклад, у 2009 годзе ў яго быў уключаны каляндны абрад “Цары” вёскі Семежава Капыльскага раёна Мінскай вобласці. Падтрымка пайшла на карысць: за прайшоўшыя амаль 12 гадоў абрад не

Каляндныя “цары” ідуць па вуліцах Семежава.

проста не знік, а узмацніўся новай маладой камандай “цароў”, якая штогод ладзіць каляндны фестываль і збірае на яго дастаткова вялікую колькасць публікі. Між іншым, гэта і ёсць адзін з удалых прыкладаў выкарыстання элементаў НКС у турыстычнай дзейнасці — гасці аграгарадка на Міншчыне цягам дня могуць наведаць Цэнтр ткацтва (а ім Семежава таксама славіцца), пабыць на кірмашы, а ўвечары убачыць “цароў”, якія перад тым як пачынаць свой традыцыйны абход дамоў, на плошчы для ўсіх прысутных паказваюць інтэрмедью.

ЯК СКАРЫСТАЦЦА КУЛЬТУРНЫМ ПАТЭНЦЫЯЛАМ

Падобныя станючыя вопыт, ці яго адсутнасць, на прыкладзе 2017—2020 гадоў і аналізавалі ў даследаванні, праведзеным Інстытутам павышэння кваліфікацыі і перападрыхтоўкі кадраў БДУКіМ шляхам анкетавання. Ме-

навіта ў 2017-м уступіў у дзеянне Кодекс аб культуры. Тады і паўстала пытанне: элементаў НКС ужо многа, яны пад аховай і пільнай увагай дзяржавы і ўстановаў культуры, а як цяпер гэты культурны патэнцыял скарыстоўваць на практыцы, як яго, між іншым, правільна ахоўваць і падтрымліваць, а не толькі апісваць і назіраць за ім?

Варта зазначыць, што далёка не ўсё цікавае і каштоўнае з народных традыцый ужо трапіла ў Дзяржаўны спіс — нешта пакуль жыве і без статусу, і яго таксама трэба падтрымліваць і развіваць. А яшчэ вельмі істотны і такі момант, што НКС — гэта менавіта жывая спадчына, жывая традыцыя ў саміх супольнасцях людзей, якія лічаць яе каштоўнай і таму займаюцца ёй. А тут існуе небяспека так званай “дэкларызацыі”, ад якой інстытуты UNESCO і перасцерагаюць, — каб не адбывалася празмерная папулярызацыя і камерцыялізацыя, каб не

Падрыхтоўка да “Юраўскага карагода” ў вёсцы Пагост Жыткавіцкага раёна. Фота Альфрэда Мікуса

эксплуатаваліся самі носьбіты і не рабілі нічога па прымуце, каб не здырлася такога, што фальклор прадстаўляецца толькі і менавіта для глядачоў. Таму ўключэнне падобных элементаў НКС у турыстычную дзейнасць павінна быць кампетэнтным і пісьменным, у першую чаргу — з боку ўстановаў культуры і мясцовых уладаў. Менавіта ўстановавы культуры з’яўляюцца медыятарамі паміж носьбітамі спадчыны і ўсімі зацікаўленымі гледачамі, турыстамі, гасцямі святаў. І не ўсё ж магчыма прыстасаваць пад турыстычныя мэты. Тым не менш...

— Публікацыяй вынікаў нашых даследаванняў мы ў першую чаргу імкнуліся пазнаёміць з паспяховамі практыкамі, якія існуюць нягледзячы ні на што, — расказвае вядучы спецыяліст Інстытута павышэння кваліфікацыі і перападрыхтоўкі кадраў БДУКіМ Алена Каліноўская. — Хацелася, каб людзі, пачытаўшы, пра іх даведаліся, натхніліся

спадчыны ў турыстычных мэтах. І з ўсяго свету ў гэтым спісе толькі некалькі дзясяткаў практык. Беларускіх прыкладаў у ім пакуль няма, але ж і мы маем тое, што можна назваць удалым, паспяхова і вартым пераймання. Натуральна, усё лепшае і вартае ўвагі ў межах аднаго артыкула мы згадаць не здолеем — цалкам пачытаць пра вынікі даследавання можна на сайце “Жывой спадчыны Беларусі” livingheritage.by. Але расставім акцэнты і вызначым тэндэнцыі.

У ЛІДАРАХ — ДЗВЕ ВОБЛАСЦІ

На пытанне, як у цэлым у нас выглядае карціна з выкарыстаннем элементаў НКС у турыстычнай дзейнасці, адзін з аўтараў даследавання Алена Каліноўская кажа, што “вельмі сярэдне”. Мовай лічбаў гэта гучыць так: “У цэлым па краіне 52% нематэрыяльных гісторыка-культурных каштоўнасцей мэтанакіравана

ўключаны ў розныя формы турыстычнай дзейнасці. Значна большы гэты паказчык толькі ў Віцебскай і Гродзенскай абласцях". У зводнай табліцы ў графе "колькасць каштоўнасцей", якія маюць нявыкарыстаны турыстычны патэнцыял" Віцебская і Гродзенская вобласці маюць нуль, Гомельская — 5, Магілёўская і Брэсцкая — 4, Мінская — 2. Пры гэтым лічыцца па каштоўнасцях, якія ўжо актыўна выкарыстоўваюцца ў турыстычнай дзейнасці, такія: Гродзенская — 13, Віцебская — 11,

раёнам была пастаўлена задача адшукаць свае нематэрыяльныя культурныя каштоўнасці. Такім чынам, раённыя установы культуры шчыльна ўзяліся за гэтую справу, знайшлі, вывучылі і апісалі тое адметнае, што ёсць у іх мясцовасці, і на гэты момант практычна кожны раён мае тую ці іншую святыню, на якую запрашаюцца госці, на якія прыязджае многа наведнікаў і турыстаў.

А вось вобласці, дзе народныя традыцыі ў жытым існаванні захаваліся найбольш, — Гомельская,

найцікавейшым Цэнтрам тэатра, дзе захоўваецца выраз традыцыйных бел-чырвоных рушнікоў. А яшчэ і Любанскі раён у Мінскай вобласці сапраўды можа пахваліцца ўдалай практыкай аховы і выкарыстання элементаў НКС. Пад кіраўніцтвам этнаграфіста Сяргея Выхаванца, супрацоўніка Любанскага раённага Цэнтра культуры, там даўно ўжо зноўлены і адраджаны сотні беларускіх танцаў, захоўваюцца спеўныя традыцыі — ажно тры фальклорныя калектывы ўключаны ў лік носьбітаў

ктыку вярта зварнуць увагу ў Магілёўскай вобласці? Напрыклад, Дрыбінскі раён мае два элементы НКС — выраб валёнка і выраб лапцей, і можа пахваліцца цікавай формай супрацоўніцтва мясцовага музея і "Сядзібы шапавалаў" у вёсцы Пакушце. Разам яны ўдзельнічаюць у фестывалі "Дрыбінскія таржкі", на якім максімальна паказваюцца дасягненні мясцовых майстроў: фестываль з вялікай насычанай праграмай і для дзяцей, і для дарослых, з многімі крэатыўнымі прэдумкамі — натуральна, ён вабіць турыстаў.

карагода "Стрылка": на першы дзень Вялікадня ў Бездзеж прыязджае мноства гасцей вадзіць карагоды. Палобная ж традыцыя жыве і ў вёсцы Пінкавічы каля Пінска.

У Гомельскай вобласці многа прыкладаў шматлюдных і найцікавейшых святаў. Тое ж "Ваджэньне Сулы" ў вёсцы Маркавічы Гомельскага раёна... Тут нават нечаканымі праблемамі бываюць — калі турыстаў не мала, а ажно зашмат.

аказалася і большасць выканальніцкіх мастацтваў, сярод якіх адметныя спеўныя, танцавальныя, апаэтычныя традыцыі. Таму выклікае занепакоенасць, што сёння фактычна адсутнічаюць формы прэзентацыі традыцыйнага спеўнага мастацтва для шырокага колаў грамадства". Хаця здавалася б — у нас столькі народных фальклорных калектываў, і яны так часта выступаюць! Але гэта на погляд недаведчанага чалавека. Бо толькі асобныя з іх падтрымліваюць народную старадаўнюю традыцыю і таму маюць статус

Малюваныя дываны на Міжнародным фестывалі "Звінец цымбалы і гармонік" у Паставах.

На фестывалі "Скарбы Гродзеншчыны".

На выставе "Што ў Неглобцы ў сяле..." у Веткаўскім музеі стараабрадніцтва і беларускіх традыцый імя Ф.Р.Шклярава.

Брэсцкая і Мінская — 7, Магілёўская — 6, і Гомельская — 5.

— Як ні парадасальна, лепшыя практыкі выкарыстання элементаў НКС і ўключэння іх у турыстычныя праграмы яскрава ў гэтых абласцях, дзе найменш захавалася жытых народных абрадаў і традыцый, — расказвае Алена Каліноўская. — Гэта Віцебская і Гродзенская вобласці. Там працуюць даўно і сістэмна. І ў Віцебскай рэгіёне, дзе шчыльнасць сельскага насельніцтва ўжо даволі нізкая, практычна ўсю адказнасць за збор і аднаўленне традыцый узялі на сябе раённыя цэнтры культуры і дамы рамёстваў пад кіраўніцтвам абласнога металічнага цэнтры. Там шукаюць традыцыі, якія яшчэ можна аднавіць і ўзмацніць, аб'ядноўваюць майстроў з розных раёнаў. У выніку атрымліваецца не адзінакавая з'ява, а традыцыя цэлага рэгіёна. Так было і з малітвамі, і з ініцыятыўным мастацтвам, і з глінянымі вясёлкамі.

Тое ж самае можна сказаць і пра Гродзенскую вобласць, дзе асноўны ўклад у справу ўносяць усё ж раёны паасобку. Там бачная тэндэнцыя па стварэнні брэндавых мерапрыемстваў, у аснове якіх пакладзены тры ці іншыя элементы НКС. Ёсць нават цэлы фестываль традыцыйнай культуры "Скарбы Гродзеншчыны", для ўдзелу ў якім калісьці перад кожным

Брэсцкая — асноўную адказнасць ускладаюць на супольнасці носьбітаў, на самі фальклорныя калектывы. І на Гомельшчыне сапраўды — у Веткаўскім раёне на "Ваджэньне стралы" выходзіць цэлымі вёскамі, у Лельчыцкім раёне абрад гукання вясны "Чырачка" захоўваюць некалькі калектываў, на "Стрэчанне" ў Новым Палесі людзі едуць нават здалёк, і гэтак далей. Менавіта ў Лельчыцкім раёне ў найбольшай ступені захавалася і традыцыя бортніцтва — цяпер там у маі праводзіцца "Свята пчол" у Суветны дзень пчол — разам з мясцовымі ўстановамі культуры і з мінскімі маладымі аматарамі-бортнікамі са Студэнцкага этнаграфічнага таварыства. І падобных прыкладаў шмат.

"ПЯТРОВІЦА", "ДРЫБІНСКАЯ ТАРЖКІ", "СТРЫЛКА"...

Паглядзім, што ж у Мінскай вобласці. У адраджэнне ад Віцебскай і Гродзенскай, дзе ў гэты працэс мэтанакіравана ўключаюцца ўсе раёны, тут гаворка ідзе пра асобныя мясціны. Як прыклад, варты пераймання і вывучэння тымі, хто не ведае, як сваю мясцовую традыцыю вывесці на шырокую публіку і прывабіць турыстаў, маюць згадваць аграпародок Семежава ў Капыльскім раёне з яго абрадам "Цары" і яго

мясцовага спеўнага гісторыка-культурнага каштоўнасці атрымала традыцыя вырабу хлеба ў вёсках Жораўка і Кузымічы.

— У любанскай практыцы ёсць і арганізацыя летніка традыцыйнай культуры, — адзначае Алена Каліноўская. — Але тут заслуга ўжо не толькі раённых устаноў культуры, але і іх маладых выхаванцаў, сяброў Студэнцкага этнаграфічнага таварыства. Фэст традыцыйнай народнай культуры ў "Пятровіца" ідзе цягам прыкладна тыдня, і ўсе жадаючыя могуць паглыбіцца ў мясцовыя традыцыі, вывучыць танцы і майстэрства вырабу хлеба, пабыць на майстар-класах па вышыванні, вышыўцы і спевах, і многае іншае. Летнік завяршаецца ўласна святам "Пятровіца", якое энтузіясты аднавілі паводле ўспамінаў носьбітаў з вёскі Шыпілавічы.

Летас "Пятровіца" не адбылася ў сувязі з каранавірусам, як і цэлы шэраг іншых фестывалаў і святаў, але звычайна гэтае мерапрыемства збірае вялікую колькасць людзей, якім прапануецца літаральна акунуцца ў традыцыйнае народнае асяроддзе. І такі падыход да турызму зараз найбольш папулярны ва ўсім свеце — калі турызм, так бы мовіць, крэатыўны, а турыст сам становіцца ўдзельнікам і творцам, а не проста глядачом.

На каго і на чыю пра-

Калі на Брэсцкыне захоўвацца адшукаць яскравы і ўдалы прыклад таго, як элементы НКС і ўвогуле народныя традыцыі становяцца натхняльнікамі і рухавікамі турыстычнай дзейнасці, то ў першую чаргу прыгадаецца, канешне, міжнародны кулінарны фестываль "Мотальскія прысмакі". У інвентары НКС ў Моталі пакуль толькі адзін элемент — вясельная караванная традыцыя, але суправаджаецца яна на свяце вядомым абрадам, а Мотальскі музей народнай творчасці прапанаваў сваю насычаную праграму, ёсць і песні, і танцы, і ўсе астатнія традыцыі гэтых мясцінаў. Турыстаў чакае мноства ўражанняў.

— Моталь яскрава і дэманструе адзін з прычыпаў аховы спадчыны, — тлумачыць выдучы спецыяліст Інстытута павышэння кваліфікацыі і перападрыхтоўкі кадраў БДУКІМ Алена Каліноўская. — Калі не адзін нейкі элемент ахоўваецца і зберагаецца, а ствараецца цэлае асяроддзе, каб элементы былі разам з астатняй традыцыйнай культурай, уласцівай тым ці іншым мясцінам.

Таксама на Брэсцкыне захоўваецца і карагодная традыцыя, калі на адкрытых прасторах людзі ўтвараюць вялікія карагоды, і робіць гэта так, як было завезена яшчэ ў продкаў. У Драгічынскім раёне ў знакамітай вёсцы Бездзеж (цяпер гэта аграпародок) падтрымліваецца традыцыя вясновага абрадавага

— На "Юраўскі карагод" у вёску Пагост Жыткавіцкага раёна турысты едуць мэтанакіравана, — расказвае Алена Каліноўская. — І перад мясцовымі арганізатарамі і ўладамі там ужо паўстае пытанне: як іх прыняць, як зрабіць так, каб з аднаго боку ўсё паказваць, а з другога — каб наогул турыстаў не перашкаджаў самому абраду, які ладзіць вясцоўшы. Бо калі на поле, уявіце, разам з карагодам выбагаюць і турысты са сваімі смартфонамі, і дзясяткі фотакарэспандэнтаў і відэааператараў, то атрымліваецца толькі вытаптанае поле і кепска бачны карагод.

Пра тое, як прымаць турыстаў і дзе іх размяшчаць, думаюць шмат дзе, перш чым узяцца ладзіць які фэст. Гасцініц і турыстычных комплексаў мала. Бо для турызму недастаткова толькі наяўнасці цікавага элемента народнай культуры — павінна быць належная інфраструктура.

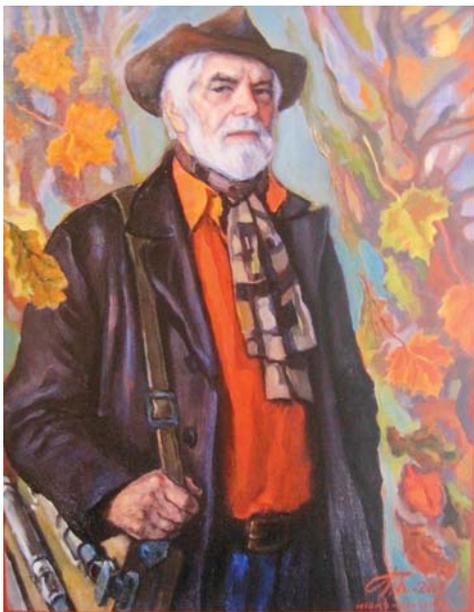
СПЕВЫ "Ў ПЕРАХЛЁСТ" І ІНШЫЯ

На яшчэ адну праблему звярнула ўвагу даследаванне Інстытута павышэння кваліфікацыі і перападрыхтоўкі кадраў БДУКІМ, тычыцца яна выканальніцкіх мастацтваў: "Аналіз паказаў, што сярод элементаў нематэрыяльнай культурнай спадчыны, якія амаль не выкарыстоўваюцца ў турыстычнай дзейнасці,

элемента НКС ці могуць на яго прэзентаваць у будучыні. У Дзяржаўным спісе трохі больш за дзясяткаў выканальніцкіх мастацтваў, і, на думку аўтараў даследавання, яны недастаткова прадстаўлены ў публічнай прасторы. А ёсць жа такія ўнікальныя калектывы як "Таняжанка" і "Палескія напавы" з Лельчыцкага раёна, год таму спіс узбагаціўся "спевамі ў перахлест" з вёскі Багатырская Палацкага раёна, і гэтак далей.

І іншыя звесткі і высновы — якія практыкі і традыцыі маюць большы патэнцыял, на што варта звярнуць увагу, у якіх турыстычных маршрутах прысутнічаюць элементы НКС і якія інтэрактыўныя формы знаёмства з імі распрацаваны, і спіс найлепшых фестывалаў і падзей абласнога і раённага ўзроўня — усё гэта можна знайсці ў апублікаваным на сайце "Жывая спадчына Беларусі" матэрыяле. Канешне, ён можа быць цікавы не толькі спецыялістам са сферы культуры, але ім у першую чаргу. І зразумела, на сайце можна прачытаць пра значна большы прыклад па паспяховай практыцы аховы нематэрыяльна-культурнай спадчыны ў параўнанні з тым, што мы здолелі згадаць у межах аднаго артыкула. Бо сапраўды, працэс ідзе, а цікавае да гэтай сферы вялікае.

Выкарыстаны фота сайта "Жывой спадчыны Беларусі" і іншых інтэрнэт-рэсурсаў

Георгій Паплаўскі. Аўтапартрэт.

15 лютага нашаму слаўтаму графіку і жывапісцу, народнаму мастаку Беларусі, лаўрэату Дзяржаўнай прэміі краіны, прэміі Саюзнай дзяржавы і Міжнароднай прэміі імя Джавахарлала Неру, акадэміку Расійскай акадэміі мастацтваў і Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі Георгію Паплаўскаму споўнілася б 90 гадоў...

...Побач з ім і яго мастацтвам спантана стала-вілася сорамна за свае нібы чорным куродымам засланыя вочы, за сваю паную, расчараваную душу. Стомленыя, раздражнёныя, мы, сутыкаючыся з ім, раптам пераставаліся, далучаліся да той дзівоснай краіны, дзе ўладарыў добры вяшчун з такім светлым і пераможным імем Георгій, у якую ён даверліва запрашаў кожнага, хто здольны быў калі не існаваць там вечно, то хаця б зазірнуць на гадзінку.

І трапляючы ў магічную прастору выяўленчай культуры Паплаўскага, у гэтую загадкавую краіну нелінейнага часу — я заўсёды адчуваў невымоўны эффект спыненага дзівоснага імгнення. Быццам бы спляталіся тут свет рэальнасці і сна, успамінаў і прадчуванняў, жыццёвых выпадковасцяў і няўхільнасці вечных законаў быцця; свет прыгажосці і пранізлівых імпульсаў да той хісткай непастаннай прасторы, у якой мы жывем.

У Эклезіясе ёсць такое месца: "...не проворным достаецца ўспешны бег, не храбрым — победа, не мудрым — хлеб, і не разумным — богатство, і не искусным — благорасположение, но время и случай для всех их". Навошта я ўспомніў гэтыя словы? А да таго, што час і выпадак, сапраўды, — для ўсіх нас, толькі не кожны ведае свой Час. Георгій Георгіевіч, на шчасце, ведаў свой, наш Час, у якім бліскуча знаходзіў і дарыў нам такі рамантычна-ўзнёслы, светлы, добры і мужны пачатак.

У апошнія гады яго жыцця мне часта даводзілася сустракацца ва ўтульнай майстэрні Георгія на дзевятым паверсе мастакоўскага дома № 44 па вуліцы Сурганава ці прымаць удзел у вернісажах яго выстаў у розных залах горада. Апошні раз гэта была экспазіцыя жывапісу, графікі і кніг, праілюстраваных мастаком, у Прэзідэнцкай бібліятэцы. Наогул, нам было што ўспомніць...

Першая сустрэча з Георгіем у мяне, тады 25-гадовага мастацтвазнаўцы, адбылася восенню 1965 года, калі ён зладзіў сваю справаздачную персанальную выставу ў Дзяржаўным мастацкім музеі БССР. Прысвечана яна была працяглай творчай пазедцы мастака па Атлантыцы на рыбалавецкім траўлеры "Малахіт". Гэтая экспазіцыя выклікала вельмі добрыя пачуцці, і я напісаў артыкул, дзе знакіміты ягоны цыкл твораў "Здабытчыкі" назваў манументальным рэпартажам у гонар чалавечай мужнасці, а самога аўтара — суровым рамантыкам, схільным да дапытлівых разваг пра свет і пра сябе...

Час ішоў, і рамантызм творцы праяўляўся панавам, захоўваючы пры гэтым уласцівы яму вобразна-пластычны стыль. Стыль, які мне заўсёды падабаўся, бо ён засноў-

ваўся на ўласным аўтарскім ладзе мыслення, на стаўленні да людзей, на маральна-этычных асновах светаўспрымання, на паняццях Добра і Зла, Любові і Нянавісці, Гуманізму і Антычалавечнасці. Усе гэтыя біблейскія катэгорыі для Паплаўскага ніколі не былі абстрактнымі і натуральна ўспрымаліся ім у працэсе асабістага жыццёвага вопыту.

Георгій па сваёй "каранёвай" натуры быў вандрунікам. Аб'ездзіў увесь

прафесійна актыўнага жыцця Георгія, куды ён заўсёды вяртаўся пасля вандровак па зямным шарах. Іншым разам выпраўляўся адзін — і ранней вясной, і любімай восенню. Тут ён неяк асабліва ўспрымаў роднасць зямлі: высокае неба, шоргат чароты, неўтаймоўныя хвалі спелага жыта, ільну, люцэрны на ўзгорках, узвышанья і поўныя пачуцця ўласнай годнасці твары рыбакоў... Колькі за гэтыя гады зроблена работ

у эстампе, малюнку, жы-

нуну Вялікай Айчыннай, уключаючы і партызанскі рух, а таксама космасу, і вечным біблейскім сюжэтам. Праілюстравана дзясяткі кніг, самых розных: ад твораў Быкава, Караткевіча, Куляшова і Адэмовавіча — да Шэкспіра і Шылера, ад Купалы, Коласа і Мележа — да Тагара, Лангфэла, Пятраркі...

Канешне, станковая і кніжная графіка для яго была справай галоўнай. Але і жывапіс — своеасабліва па колеры, пранізліва-прыцягальны, раздум-

ваем і пакутуем ад немагчымасці спазнаць ісціну. А ведаць і не трэба. Трэба — кахаць. І верыць. Вера — гэта веды пры дапамозе любові..." Там жа, у бальніцы, мастак чамусьці шмат успамінаў сваю работу над цыклам літаграфій, прысвечаных Чарнобылю. Мабыць, таму, што лічыў гэтыя творы вельмі ўдалымі ў сваёй шматгаб'ёмнай творчасці. Тым больш, я асабіста бачыў у яго майстэрні, як ён пакутліва працаваў над эскізамі будучых каляро-

Добры вяшчун з імем пераможцы

"Дары валхвоў".

вапісе, акварэлі на тэму Браслаўшчыны, мабыць, і сам мастак дакладна ніколі не падлічваў! І самае цікавае, што ні адзін твор не быў зроблены "мімаходзь", з халодным сэрцам...

У далдзеным эсэ я спецыяльна не пералічваю іншыя "тэматычныя" творы мастака: іх вельмі шмат, да таго ж, яны вядомыя ўсім, хто цікавіцца выяўленчай культурай Беларусі. Скажу толькі, што ўсё жыццё Георгій Георгіевіч рысаваў і маляваў мужных і працавітых людзей, пейзажы чужых краін і яго любімай Беларусі. Адаў і немалую да-

лівы, — дзякаваць Богу, ішоў яму насустрач: пейзажы, партрэты, нацюрморты, сотні малюнкаў, карціны фігуратыўныя, зробленыя акрылявым і алейнымі фарбамі. Ды і ў нашай Нацыянальнай бібліятэцы, на другім паверсе, можна пабачыць яго эпічную гістарычную кампазіцыю — роспіс па ляўкасе "Паход князя Ігара XII ст."

У час нашай апошняй сустрэчы Георгій, ужо ў бальніцы працаваў мне цудоўную фразу Андрэя Таркоўскага: "Мы — распяцце ў адной плоскасці, а свет — шматвымерны. Мы гэта адчу-

вых літаграфій пра гэты страшэнны Чарнобыль. І атрымалася злая серыя. Але мяне больш за ўсё ўразіў ліст "Дрэвы без лістоў". Гэты эстамп пазмесце і форме стаў галоўным у гэтай серыі. Гаму мастак выбраў стрыманую, чорна-чырвоную, жалобную. Злева паказваў аркестр трубочоў, нагадаўшы пра тое, што тагачаснае кіраўніцтва краіны імкнулася заглушыць следы трагедыі святотных фанфарамі. З правага боку — дрэвы без лістоў, алегорыя лесу, які, абкружаючы Чарнобыль, стаў небяспечнай і злавеснай крыніцай выпраменьвання радыяцыі — нябачнай смерці без колеры і паху. У цэнтры кампазіцыі — фігура жанчыны з дзіцём на руках: яна ўцякае, выратаваўшы малечу. Цень ад іх падае на аблокі, і там у дзіцці ўжо няма твару! Малое знікла, растварылася ў гэтай пагрозлівай, трывожнай атмасферы. Прынамсі ў гэты час наступствы выбуху пачалі працягвацца.

Ілюстрацыя да рамана Івана Мележа "Людзі на балоце".

адаў гэтаму цудоўнаму куточку беларускай зямлі. Яшчэ ў сярэдзіне 1970-х Георгій з жонкай Наталляй, таксама таленавітай мастачкай, набылі менавіта там, побач з вёскай Маскавічы, на хутарку Рацион, старэнькі драўляны дамок.

На гэтай зямлі запаветнай, у цяжай гавані "трудоў і вдохновений" прайшла важная частка

Ілюстрацыі да твораў Якуба Коласа.

(Працяг.
Пачатак у №№ 4 — 5)

Мы працягваем знаёміць чытаючых з “тэмамі” роду Лапацінскіх. Прышоў час распавесці і пра выдатнага прадстаўніка роду, гісторыка, асоба якога, на жаль, застаецца малавядомай нават у асяродку беларускіх архівістаў.

Зміцер ЮРКЕВІЧ

факультэт Ягелонскага ўніверсітэта, дзе цалкам паглыбіўся ў любімую з дзяцінства гісторыю. Праўда, вучыўся там нядоўга (1903 — 1904 гады). Па-зней працягнуў адукацыю ў Дорпаце (цяпер Тарту). Але ўніверсітэцкія штудыі не завершыў. Бо ў пачатку 1905 года ў Інфлянтах пачаліся народныя хваляванні і паўстаўшыя латышы “пачалі паліць замкі баронаў, а саміх баронаў забіваць”. Таму Станіслаў Лапацінскі адправіў сына

А праз год, 6 чэрвеня 1906 года ў Кафедральным касцёле Святога Станіслава і Святога Уладзіслава, у бакавой капэле Святога Казіміра, у прысутнасці вялікай колькасці сваякоў і сяброў гэтых дзюх сем’яў яны абраўся шлюбам. У знойдзенай мной метрыцы напісана, што шлюб адбыўся ў касцёле Святога Духа. Сведкамі на шлюбe ў маладых выступілі Аляксандр Горват, князь Юльян Пузына, Уладзіслаў Цэханавецкі, Антон і Геранім

сужэнства біскупы. Усе яны былі нешчаслівымі, а некаторыя нават распаліся. Зразумела, біскупы не “з неба спусціліся”, а былі самымі звычайнымі людзьмі, пераважна з вельмі заможных, часам магнатскіх родаў ВКЛ. І, па вялікім рахунку, мала чым адрозніваліся ад сваіх свецкіх братоў — актыўна ўдзельнічалі ў палітычных гульнях і карысталіся ўдалай магчымасцю значна павялічыць свой дабрабыт. Не грэбавалі нават

ба гэта захавалася і пра яныя гэты лёс мы плануем публікацыю). Але перад тым як асеці ў родавым маінтку Яўзебі з жонкай адправіліся ў вандроўку па Еўропе. І нейкі час прабавілі ў Швейцарыі, у Халанеўскіх, сваякоў Борхаў. Як хваляваліся дасведчаныя Кяневічы — гэты шлюб быў няўдалым. Неўзабаве пасля нараджэння ў 1907 годзе дачкі Тэклі, каля 1911 года, Яўзебі пакінуў сям’ю і адправіўся ў

вайна знішчыла гэту калекцыю цалкам. Сам Лапацінскі часы вайны перацакаў у Пецярбургу. У 1918 годзе гісторык вяртаецца ў Вільню, дзе застае карціну татальнага хаосу ў архіўнай справе. Царскія ўлады падчас эвакуацыі з Вільні вывезлі за горад частку найстарарэкаваныя дакументаў. А рэшту, не маючы часу займацца паперамі, калі зямля гарэла пад нагамі, скінулі ў некалькі віленскіх двароў. Ваўлаў Студніцкі (былы

ЗІБІ

Герой нашай публікацыі нарадзіўся 1 сакавіка 1882 года ў Кіеве, дзе ў тыя часы яго бацька, актыўна і па агульнаму меркаванню, вельмі паспяхова займаўся адвакацкай дзейнасцю. Поўнае імя першацца Станіслава Лапацінскага, дадзенае яму пры хросце — Яўзебі-Мар’ян-Ян-Станіслаў (у сямейным і сяброўскім коле Яўзебія звалі “Зібі”, а сам ён часам падпісваўся “Apanke”, “E.L.”).

У 1892 годзе памерла яго маці і бацька Яўзебія блізка сшышоўся з ахмістрыйнай маінтка Юзафа Шчучкавай. Той самай, ад якой нарадзіўся сын Станіслаў (прыкладна, у 1895 годзе). Як меркавалі сваякі Лапацінскіх, яе ўплыў на главу сям’і, чалавека вельмі паважанага за грамадскія заслугі на Вішэбшчыне і ў Інфлянтах, Станіслава Лапацінскага быў вялікі. Яніна Жаўтоўская (цытую па Людміле Хмялёўскай) пакінула пра Юзафа, з якой пазнаёмілася ў 1907 годзе, такія нататкі: “Гэта была асоба, як мне падалося, старая, худая, неперыгожая, гладка прычэсаная і сціпла апранутая, грубаватая і незалежная, якая дазваляла сабе называць пана Лапацінскага: “Гэй ты, стары”, што той царпеў, выбачаючы ёй многае, магчыма, па прычыне яе адданасці”. Прысвятлю ёй колькі радкоў і іншы сваякі Лапацінскіх, палішчак Антон Кяневіч, аўтар цікавых успамінаў “NadPrzypiecia, dawnotemu...”: “Аднак, вельмі ўражала ў старасвецкім акружэнні панаванне пані Юзафы, былой прыслужы жонкі пана Станіслава, якая зараз займалася ўтрыманнем дома і ўсёй хатняй гаспадаркай, адначасова неафіцыйна займаючы пасаду блізкай сяброўкі гаспадары дома. Пры гэтых пані Юзафа не сядала да стала, аднак, усім у цэлай ваколіцы было вядома, што калі хто хацеў быць у добрых стасунках з панам Станіславам, мусяў у першую чаргу шукаць прыхільнасці пані Юзафы”.

Пасля заканчэння класічнай гімназіі ў Рызе Яўзебі паступіў вольным слухачом на гумантарны

Пакліканы гісторыяй — Яўзебі Лапацінскі

Адрэстаўраваная брама сядзібы ў Сар’і. Фота з сайта “Глобус Беларусі”

Сядзіба ў Лявонпалі. Здымак да 1914 года.

Кяневічы (родныя дзядзькі Ядвігі).

Бацькамі Ядвігі былі прадстаўнікі старых родаў з усходняй Беларусі Ксаверы Патвароўскі і Клятыльда Кяневіч, парафіяне Петрыкаўскага касцёла. Дзед Клятыльды Кяневіч Геранім быў харажым Мазырскага павета, а бацька яго жонкі Кацярыны Ігнат Горват пэўны час займаў пасаду мазырскага гродскага судзі.

Згадаўшы род Горватаў нельга абмінуць згадкай брата Кацярыны Даніла. З яго асобай звязваюць будову славуэта палца ў Нароўлі. Які, дарэчы, зусім нядаўна выкупілі энтузіясты, сярэд якіх журналіст і пісьменнік Андрусь Горват. Палац у Нароўлі стаіць высока над прыпяччым на самым поўдні Беларусі. А яго “сваяк” — палац Лапацінскіх у Лявонпалі, зверху пазірае на паўночную мяжу Беларусі — раку Дзвіна (колішні Рубон).

Згаданы Антон Кяневіч (дарэчы, быў бацькам і дзедам двух вядомых гісторыкаў — Стафана і Яна) у сваіх успамінах апісаў шлюб Лапацінскіх, а таксама дадаў перасцярогу, якая спраўдзілася. Шлюб маладым даваў тагачасны віленскі біскуп Эдвард Ропп (будучы магільскі мітрапаліт) і сваякі Лапацінскіх. Бацька Антона быў гэтым не рады і сцвярджаў, што ведае некалькі сям’яў, якія паблажліва да ішчалівага

Метрыка шлюбу Яўзебі і Ядвігі Лапацінскіх. З калекцыі аўтара

зрадай інтарэсаў сваёй дзяржавы. Так у 1794 годзе, як маскоўскіх агентаў, варшаўскія месціцы адправілі на шыбенніцу віленскага біскупа Юзафа Касакоўскага, а ў Вільні, у гэты самы час, па прысуду Найвышэйшай Рады паўстання (з Якубам Ясінскім на чале) пакаралі смерцю вялікага літоўскага гетмана Шымана Касакоўскага, брата Юзафа. Дарэчы, Адам Міцкевіч лічыў “ворагамі дзяржавы” арыстакратыі і вышэйшыя крылы духавенства, аб чым пісаў у сваіх публікацыях. Меў прыклады...

Маладыя перабравілі ў стары палац у Лявонпалі, які адмыслова для сям’і сына аднавіў Станіслаў Лапацінскі. Сядзіба, пабудаваная ў XVIII стагоддзі на высокім беразе Дзвіны, доўгі час была нежылая. У якасці помсты за ўдзел дзеда Ігната ў паўстанні яе спалілі расійскія казакі. Каб будынак не прыйшоў у непатрэбны стан яго наоў пакрылі дахам, але ніхто там не жыві (сядзі-

Партрэт Ядвігі Патвароўскай.

давалі працяглае “турне” па Еўропе з жанчынай, якая прыглядала за яго дачкой. Сваякі выказвалі думку, што, магчыма, тут не абыйшлося без “майстра інтрыгі” — “дамы

сэрца” Станіслава Лапацінскага, ахмістрыні Юзафы. З’яўленне ў будучыні сына ў Яўзебі Лапацінскага сапраўды, магло паўплываць на шанцы яе сына Станіслава атрымаць “спадчыну па бацьку”. Бо ўсё ж Яўзебі быў законным, хоць, магчыма, і не надта любімым сынам. Пасля бегства з Лявонполя Яўзебі нямагла павандраваў па Еўропе. Быў у Францыі, Швейцарыі і Італіі, дзе “замацоўваў” тэарэтычныя веды, атрыманыя падчас вучобы. І гэтыя практычныя веды, у спалучэнні з тэорыяй і прыроднай цікавасцю да мінуўшчыны, далі плён.

ПЕРШЫЯ КРОКІ

Каля 1911 года Яўзебі Лапацінскі прыехаў у Варшаву і паступіў на працу ў аддзел рукапісаў бібліятэкі Красінскіх. У гэты час малады гісторык-архівіст распачаў збор сваёй уласнай калекцыі медальёў, малюнкаў і карцін, навукова-дакументальных матэрыялаў, якая па стане на 1914 год азнавалася як “велізарная”. На влічкі жаль, Першая сусветная

дырэктар віленскага гарадскога архіва) і Яўзебі Лапацінскі аператыўна наладзілі ратаўнічыя працы і не далі гэтым дакументам знікнуць без следу або разбегчыся па прыватных зборах. Увогуле, як пісалі знаўцы, у Вільні ў тыя часы захоўваўся такі велізарны аб’ём дакументаў, што калі б іх можна было б выставіць на адну паліцу, то яе даўжыня раўнялася б 18 кіламетрам (!).

Так Яўзебі Лапацінскі стаў архівістам. Але лавішавіцка-польская вайна прымусіла яго ізноў узяць у рукі паходны “сакваж”. Ваенная хваля насіла Лапацінскага ад Торуня да Брацлаўшчыны, што блізу Вінніцы, цягам 1921 — 1922 гадоў. Прашаваць давлялось перакладчыкам, войтам, кіраўніком камітэта асветы і яшчэ шмат кім. Вярнуўшыся ў Вільню Яўзебі Лапацінскі заняў пасаду віцэ-дырэктара Дзяржаўнага архіва (да 1927 года). Гэта быў перыяд напружанай архіўнай працы, збораў матэрыялаў па гісторыі Вільні. ВКЛ. І асоба месца ў гэтых пошуках занялі раскладанні па розных архівах і зборах звесткі, дагэдняныя вялікалітоўскіх (уся тэорыя ВКЛ) мастакоў, скульптараў, рамеснікаў і іншых творчых асобаў.

Пра далейшы лёс выдатнага архівіста чытайце ў наступнай частцы.

МУЗЕІ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ МАСТАЦКІ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
г. Мінск, вул. Леніна, 20.
Тэл.: 397 01 63 (экскурсійнае бюро)
Пастаянныя экспазіцыі:
■ "Мастацтва Беларусі XII — XVIII стст."; "Мастацтва Беларусі XIX — пач. XXI стст."; "Мастацтва Беларусі XX — пач. XXI стст."; "Мастацтва Расіі XVIII — пач. XX стст."; "Мастацтва краін Заходняй і Цэнтральнай Еўропы XVI — XX стст."; "Мастацтва краін Усходу XIV — XX стст.". Выставы:

- Выстава "Лёс мастака" (да 125-годдзя Міхаса Філіповіча (1896 — 1947) — да 4 красавіка.
- Рэтраспектыўная выстава твораў жывапісу, графікі Алега Прусава "Надпіс на адвароце".
- Персанальная рэтраспектыўная выстава "Яўген Харытоненка. Да 100-годдзя з дня нараджэння" — да 14 лютага.
- Выстава жывапісу Паўла Хадаровіча "Мова рэчаў" — да 28 лютага.
- Выставачны праект "Давід Якерсон. Скульптура. Графіка" (да 125-годдзя з дня нараджэння) — да 4 красавіка.
- Выстава "Ліза Саціліс — Джорджа дэ Кірыка. Скульптура, графіка".
- "Фердынад Рушчыц": віртуальная выстава да 150-годдзя з дня нараджэння.
- Віртуальная выстава "Ваногісты Гаген" (да 80-годдзя з дня нараджэння Віталія Чарнабрывава).

Філіялы музея МУЗЕЙ "ДОМ ВАНЬКОВІЧАў. КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА І ПАЛОВОЙ XIX СТ."

- г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 33а. Тэл.: 358 88 78
- Калядная праграма "У гасцяў у казкі". Пачатак а 17-й.
- Пастаянныя экспазіцыі:
■ "Інтэр'еры шляхецкай сядзібы".
- "Жыццё і творчасць Валенціны Ваньковіча".
- "Сядзібны партрэт XVII — сяр. XIX стст.".
- Выстава "Эпоха рамантыкаў. Ваньковіч і яго час" — да 19 лютага.

МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА НАРОДНАГА МАСТАЦТВА ў В. РАЎБІЧЫ

Спарткомплекс "Раўбічы", Мінскі раён. Тэл.: 507 44 69.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Выстава "Повязь часоў", якая знаёміць з багаццем вобразаў традыцыйнага ручніка.
■ **Займальны майстар-класы** па саломаллячэнню, вырабу традыцыйных лялек, пляценні паясоў (бранзалетаў). Патрапіць на майстар-клас можна ў любы працоўны дзень музея: серада-нядзеля з 10.00 да 17.00. Папярэдні запис абавязковы.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ЦЭНТР СУЧАСНЫХ МАСТАЦТВАў РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, вул. Нярасава, 3
Тэл.: 399-09-79
Час працы: серада-нядзеля цз 12:00 да 20:00
■ Інтэрактыўны выставачны праект "PRO-котов".
■ Калектыўная мастацкая выстава "Сучасны беларускі пейзаж".
■ Выставачны праект "Альтэрнатыва".
г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 47
Тэл.: 242-78-14
Час працы: аўторак-нядзеля 12.00-20.00
■ Выстава "Лінія любові. Эратызм у творчасці вялікіх майстроў XX стагоддзя".

БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ВЯЛІКАЙ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ

г. Мінск, пр-т Пераможцаў, 8.
Тэл. +375 (17) 203 07 92, +375 (29) 144 07 92, +375 (17) 327 11 66. Музей працуе: аўторак, серада, пятніца, субота, нядзеля — з 10.00 да 18.00 (касы да 17.30), чацвер — з 12.00 да 20.00 (касы да 19.30) панядзелак — выхадны.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Часовая экспазіцыя "Забыццю не падлягае", прымаркаваная да 75-годдзя Мінскага судовага працэсу — да 23 лютага.
■ Часовая экспазіцыя "Мастак і час", прымаркаваная да 90-годдзя з дня нараджэння Георгія Папалаўскага — да 12 сакавіка.
■ Фотадакументальная часовая экспазіцыя "Армія, народжаная Кастрычнікам", прысвечаная Дню абаронцаў Айчыны і Узброеных Сіл Рэспублікі

Беларусь — з 23 лютага да 21 сакавіка.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТОРЫКА-КУЛЬТУРНЫ МУЗЕЙ-ЗАПАВЕДНІК "НЯСВІЖ"

г. Нясвіж, вул. Ленінская, 19.
Тэл.: (8-01770) 2 06 60, 2 06 02; +37529 551 80 51, +37529 190 31 49.
Палацавы ансамбль
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Выставачны праект "Сапраўднае" мастакоў міжнароднага грамадскага аб'яднання "Еўразійская мастацкая садружнасць" — да 27 лютага.
■ Выставачны праект "Пасядзім з густам!" (фатэлі і крэслы XVIII — XX стст. з фондаў музея-запаведніка) + квэст-віктарыя "Пасядзім, падумаем". Па папярэдніх заяўках. Да 5 красавіка.
■ Міжнародны выставачны праект "Castrum doloris. Пахавальныя цырыманіялі нясвіжскага двара".

У складзе пастаяннай экспазіцыі.
■ Міжнародны выставачны праект "Даспехі радзівілаўскага Нясвіжа" (артэфакты з калекцыі Музея Фіцільяма Кэмбрыджскага ўніверсітэта, Нацыянальнага гістарычнага музея і Нацыянальнага гісторыка-культурнага музея-запаведніка "Нясвіж").

У складзе пастаяннай экспазіцыі.
Сектар экскурсійнай і інфармацыйнай дзейнасці
Вул. Гейска, 1.
■ Выстава работ Святланы Курашовай "Акварэль. Курашова і Курашова" — да 28 лютага.
Ратуша
г. Нясвіж, вул. Савецкая, 3.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Квэст "Выходкі старога захавальніка". Па папярэдніх заяўках.

У МІНСКУ ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА" МОЖНА НАБЫЦЬ У НАСТУПНЫХ КРОПКАХ:

- магазіны "Белсаюздрук"
- Падземны пераход ст.м. "Пятроўшчына".
- Падземны пераход ст.м. "Плошча Перамогі".
- Проспект Незалежнасці, 44.
- Вуліца Валадарскага, 16.

ПА ПЫТАННЯХ РАЗМЯШЧЭННЯ РЭКЛАМЫ ў ГАЗЕЦЕ "КУЛЬТУРА" звяртайцеся па тэлефоне +375 17 286 07 97 і па тэлефоне/факсе +375 17 334 57 41 альбо пішыце на электронны адрас kultura@tut.by!

ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС "МІР" г.п. Мір, Карліцкі раён, Гродзенская вобласць.

Тэл.: (8-01596) 2 82 90, (8-01596) 2 82 70.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Тэатрылізаваная экскурсія "Мірскі замак і яго ўладальнікі: шлях праз стагоддзі".
■ Экскурсіі з элементамі дагустасці "У госьці да Пана Каханку".
■ Экскурсіі з элементамі анімацыі і дагустасці "Мірскі замак. Гісторыя. Культура. Дагустасця".
■ Тэматычная экскурсія з элементамі квэста для дзяўч "Інтрыг Купідона".
■ Музейныя камунікатыўныя праграмы: "Табе, нашчадак, у добры дар...", "Ад усяго сэрца — самы лепшы пачастунак", "Капрызы моды ракако".
■ Дзіцячая тэатрылізаваная экскурсія "Чароўная гісторыя ў Мірскім замку".
■ Правядзенне вясельных цырымоній, святкаванне гадавіны вясельля.
■ Музейная фоталапоўка.
■ Квэст "Таямніца двух куфраў".

Георгій Папалаўскі на пленэры.

Добры вясчун з імен пераможцы

(Заканчэнне. Пачатак на старонцы 14)

"Браслаўскі лён".

Дарэчы, чарнобыльскі цыкл — не выпадковы эпізод біяграфіі Папалаўскага. Пазней ён натуральна перарос у роздум пра экалогію наогул, уключаючы і экалогію душы, балазе грозныя папярэджанні луналі ў паветры і факты нарасталі хутка. Так і ўзнікла тэма "Беларускія будні", хоць яму не надта хацелася, каб нашы будні, гэта значыць — штодзённасць, марнасьць, мітусня, сіла звычак, якія апраўдваюць усё, выглядалі так, як распаўсюджаюць яго літаграфіі "Паляванне на лася", "Галгофа", "Экспедыцыя" ці "Бойня"...

Ці верыў Георгій у шчасліваю будучыню сваёй зямлі пасля Чарнобыля? Дакладна скажу, верыў. Бо мастакоўскае і чалавечае нутро заўсёды ўцягвала ў сябе самое гаюльнае для яго на свеце: шчырую любоў да Жыцця... Мне здаецца, што Папалаўскі быў творца планетарнага мыслення. Хто мы на гэтай Зямлі? Адкуль мы? Як мы жылі і жывем? Куды рухаемся? Гэтыя пытанні пра самое гаюльнае, і Георгій заўсёды імкнуўся ў поўнай меры на іх адказаць чалавечай і мастакоўскай шчырасцю. У досыць пішучы гэта радкі, зараз успомніў той самы дзень нашай сустрэчы. І падумаў, што менавіта так жыву Папалаўскі, мастак, якому было адкрыта асаблівае харство — харства ўнутранага руху. Таму што ён убіраў у сябе ўсю нервовую паўнату быцця. У яго на ўсім працягу творчага жыцця было сваё "візуальнае" асяроддзе, сваё разуменне свядомасці, свой прадметны свет, вобразы людзей, гістарычная памяць. Яго немагчыма ні з кім параўнаць, збыльтаць, злучыць. Ён быў адзін такі — з асаблівым мысленнем, асаблівым "голосам", асаблівай эмацыянальнай і інтэлектуальнай энергетыкай.

Барыс КРЭПАК,

заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі

Ілюстрацыі да рамана Уладзіміра Караткевіча "Дзікае паляванне караля Стаха".

ТЭАТРЫ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ АКАДЭМІЧНЫ ВЯЛІКІ ТЭАТР ОПЕРЫ І БАЛЕТА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
г. Мінск, пл. Парыжскай камуны, 1. Тэл./факс: 334 11 56.
■ 13 — "Пінокія" (опера ў 2-х дзеях) Г.Бруні. Дырыжор — Дзмітрый Мацвіенка. Пачатак а 12-й.
■ 13 — "Вяселле Фігара" (опера ў 2-х дзеях) В.А.Моцарта. Дырыжор — Іван Касцяцін.
■ 14 — "Баль-маскарад" (балет у 3-х дзеях) А.Хачатуряна. Дырыжор — Мікалай Калядка. Пачатак а 18-й.
■ 14 — Канцэрт "Mainstream.Love". Камерная зала імя Л.П.Александровскай. Пачатак у 18.30.
■ 16 — "Рыгалета" (опера ў 2-х дзеях) Дж.Вердзі. Дырыжор — Алег Лясун.
■ 17 — "Карміна Бурана" (вакальна-харэаграфічнае прадстаўленне ў адной дзеі) К.Орфа; "Кармэн-сюіта" (балет у адной дзеі) Ж.Бізе — Р.Шчадрына. Дырыжоры — Мікалай Калядка, Алег Лясун.
■ 17 — Канцэрт "Вечар старадаўняга раманса". Камерная зала імя Л.П.Александровскай. Пачатак у 19.30.
■ 18 — Канцэрт "Штраўс запрашае..."
■ 19 — "Стварэнне свету" (балет у 2-х дзеях) А.Пятрова. Дырыжор — Мікалай Калядка.
■ 20 — "Кошчын дом" (опера ў 2-х дзеях) П.Вальдгардта. Дырыжор — Дзмітрый Мацвіенка. Пачатак а 12-й.

■ 20 — "Мадам Батэрфляй" (опера ў 3-х дзеях) Дж.Пучыні. Дырыжор — Алег Лясун.
ЗАСЛУЖАНЫ КАЛЕКТЫў РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ "РЭСПУБЛІКАНСКІ ТЭАТР БЕЛАРУСКАЙ ДРАМАТУРГІІ"
г. Мінск, вул. Крапоткіна, 44. Тэл./факс: 154 04 44.
■ 13 — "Два чароўныя парасоны" (казка для дзяцей і дарослых) Г.Х.Андэрсена. Пачатак аб 11-й.
■ 13 — "Гэта ўсё яна" (драма) А.Іванова.
■ 15 — "С учыліца" (чэлендж у адной дзеі) А.Іванова.
■ 16 — "Ліфт" (хроніка аднаго злачынства) Ю.Чарняўскай.
■ 17 — "Кар'ера доктара Рауса" (гістарычна недакладная трагікамедыя) В.Марціновіча.
■ 18 — "Мудрамер" (сатырычная камедыя) М.Матукоўскага.
■ 19 — "Профіт" (трагікамедыя з жыцця дзяржслужачых па матывах "Даходнага месца" А. Астроўскага).
■ 20 — "Сірожа" (жыццё ў дзвюх эпохах) Ю.Чарняўскай.
ЗАСЛУЖАНЫ КАЛЕКТЫў БЕЛАРУСКІ ТЭАТР "ЛЯЛКА"
г. Віцебск, вул. Пушкіна, 2. Тэл.: (8-0212) 36 32 50.
■ 13 — "Калабок" (казка-гульня на адну дзею). Пачатак аб 11-й у фазе тэатра.
■ 14 — "Зімовы баль" Ш.Пяро. Пачатак аб 11-й.
■ 20 — "Цудоўная скрыня з зялёным гаршком" (казачная гісторыя па матывах шведскіх казак у 2-х дзеях). Пачатак аб 11-й.